

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 2002, Sayı: 13

İÇİNDEKİLER

Editörden

Başmakale

- Payne, M. R., Urartu Hacim Ölçüleriyle İlgili Yeni Bulgular,
New Evidence for Urartian Volume Measurements - - - - - 1

Kitap Dünyasından

- Köroğlu, K., Yeni Yayınlar - - - - - 4

Kitap Tanıtımları

- Donbaz, V. – S. Parpola, *Neo-Assyrian Legal Texts in Istanbul*, Saarbrücken 2001 (Dinçol, Ali M.) - - - - - 5
- Bilgi, Ö., *Protahistorik Çağ'da Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri Hind-Avrupalıların Anavatanı Sorununa Yeni Bir Yaklaşım/Metallurgists of the Central Black Sea Region*, İstanbul 2001 (Türkteki, M.) - - - - - 5
- Celal Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri*, 7-10 Mart 1994, (Yay. Haz. B. Mahir), İstanbul 2000 (Köroğlu, G.) - - - - - 6
- Delemen, İ., *Anatolian Rider-Gods. A Study on Stone Finds from the Regions of Lycia, Pisidia, Isauria, Lycaonia, Phrygia, Lydia and Caria in the Late Roman Period*, Asia Minor Studien 35, Bonn, Habelt 1999 (Kortanoğlu, R.E.) - - - - - 7

Konferans, Kongre, Sempozyum ve Sergiler

- Aşutay, N. –A. Effenberger, Doğu Roma İmparatorlarının Porfir Lahitleri - Tespit, Tarihleme ve İsimlendirme Denemesi - - - - - 8
- V. Anadolu Demir Çağları Sempozyumu (Yılmaz-Çoker, G.) - - - - - 9
- Anadolu'da Kentlerin Oluşumu ve Gelişimi Uluslar Arası Kolokyumu (Özdizbay, A.) - - - - - 10
9. Uluslar Arası Girit Çalışmaları Kongresi (Tulunay, E. T.) - - - - - 11
- T.C. K.B. Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün Yaptığı Sempozyum ve Sergiler (Özet, M. A.) - - - - - 12

Kazı – Araştırma

- Güleç, E., 2001 Hatay/ Samandağ/ Üçağızlı Mağarası Kazısı - - - - - 13
- Umurtak, G., Bademağacı Kazıları - 2001 - - - - - 13
- Çınaroğlu, A., Alaca Höyük 2001 Yılı Kazı Çalışmaları - - - - - 14
- Efe, T., Küllüoba Kazısı - - - - - 14
- Özyar, A. – G. Danışman, Tarsus- Gözlüküle'de Yeniden Çalışmalara Başlanıldı! - - - - - 15
- Bilgi, Ö., 2001 Dönemi İkiztepe Kazısı - - - - - 15
- Özsait, M., 2001 Yılı Karadeniz Bölgesi Araştırmaları - - - - - 16
- Özsait, M., Isparta – Atabey Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı 2001 - - - - - 16
- Sipahi, T. – T. Yıldırım, Çorum Hüseyindede Tepesi Kazıları ve Yüzey Araştırmaları - - - - - 17
- Belli, O., Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı - - - - - 18
- Belli, O., Yoncatepe Kalesi ve Nekropolü Kazısı 2001 Yılı Çalışmaları - - - - - 19
- Başaran, S., Enez 2001 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları - - - - - 19
- İplikçioğlu, B., Doğu ve Kuzeydoğu Lykia – Güneybatı Pisidia Epigrafik Yüzey Araştırmaları - - - - - 20
- Temizsoy, İ. - İ. Esen - S. Ateşoğulları, Ankara Roma Hamamı Çalışmaları - - - - - 21
- Belli, O., Avrasya Arkeoloji Projesi: Kırgızistan'da Arkeolojik Yüzey Araştırmaları - - - - - 21
- Bahar, H., TİKA Moğolistan'daki Türk Anıtları Projesi; Bilge Kağan Külliyesi Kazısı, 2001 - - - - - 23
- Başaran, S., Moğolistan – Göktürk Anıtları Uygulama Projesi, 2001 - - - - - 23

Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri - - - - - 24

Enstitüden

- Zoroğlu, L., Seramik Komisyonu Çalışma Raporu - - - - - 25
- Alparslan, M., Enstitü Kitaplığından Haberler - - - - - 25

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı:13 (Ocak 2002)

Editör
Kemalettin Köroğlu

Editör Yardımcısı
Meltem Doğan-Alparslan

Sayfa Düzenlemesi
Zero Prodüksiyon

Baskı
Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Ücretsizdir.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tur Sokak, No.4
80060 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel/Faks: (0212)292 09 63

E mail: kkoroglu@marun.edu.tr
kemalkoroglu@superonline.com
doganmel@istanbul.edu.tr

www.eskicag.org

Editörden

Artık Türkiye'yi temsile hak kazandık !

Beğeneceğinizi umduğumuz yenilenmiş görüntüye ve daha kapsamlı içeriğe sahip 13. sayıyı, Enstitü ile ilgili iki önemli gelişmeyi duyurduktan sonra tanıtmak istiyoruz.

Uzun zamandan bu yana birçok Enstitü üyesi veya dostunun katkılarıyla bürokratik yazışmaları 'izlenen' Türk adının alınmasına ilişkin 8 Mayıs 2000 tarihli Olağanüstü Genel Kurul kararı nihayet Bakanlar Kurulu'ndan geçerek onaylandı: Artık adımız "Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü"dür.

İkincisi ise, ülkemizin içine düştüğü ekonomik darboğazdan çıkış için bulunan çözüm çerçevesinde satılması düşünülen devlet malları arasına, sponsorlarımızın katkılarıyla restore ettiğimiz binanın da alınması yönündeki çalışmanın, yine sağlıklı dostlarımız aracılığıyla, kullanım hakkının Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'ne devriyle sonuçlanmış olmasıdır. Bu bağlamda bir sivil toplum kuruluşunun yaşatılabilmesi için katkıda bulunan dostlarımıza ve çalışmalarımızı anlayan ilgililere teşekkür ederiz.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler'in elinizdeki sayısında baş makale olarak, Margaret Payne'in Urartu hacim ölçüleriyle ilgili oldukça kapsamlı doktora çalışmasının yeni bulgularına değinen yazısını yayınlıyoruz.

Ülkemizde basılan en yeni yayınların listesi ve birkaçının kısa tanıtımları yine "Kitap Dünyasından" bölümünde yer almaktadır. "Konferans, Kongre, Sempozyum ve Sergiler" bölümünde, yurt içi ve dışında yapılmış toplantıların içeriğine ek olarak, Bizans Sarayı'nda yaşayan soylulardan bir bölümünün *porfir* lahitlere gömülmüş oluşunu, yazılı kaynaklar ile lahit bulguları arasındaki uyumsuzluğu esas alarak irdeleyen, Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde sunulmuş bir konferansın özetini Asutay ve Effenberger'in kaleminde sunuyoruz.

"Kazı – Araştırma" bölümü çok daha kapsamlı. Burada ülkemizdeki çalışmalar yanında Türk Arkeolojisinin Avrasya'ya açılma çabalarının öncü adımları arasında değerlendirilebilecek nitelikteki Moğolistan ve Kırgızistan çalışmalarına ilişkin 2001 yılı haberleri ve gözlem sonuçlarını da bulacaksınız.

Enstitü'nün bilimsel faaliyetleri de devam etmektedir. Prof. Dr. Levent Zoroğlu başkanlığında yürütülen Seramik Komisyonu'nun raporu "Enstitü'den" bölümünde yer almaktadır. Ayrıca 2002 yılının Kasım ayında gerçekleştirilmesi için ön hazırlıkları yapılan "Eski Anadolu'da Kültürel Süreklilik ve Değişim" üst başlıklı projenin ilk adımını oluşturan "Değişimi Tanımlama, Anadolu ve Yakın Çevresinde Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na Geçiş" konulu uluslararası yuvarlak masa toplantısı için de program oluşturma aşamasına gelinmiştir.

Yeni bulgulardan haberdar olmamızı sağlayan yazıları için kazı başkanlarına, okudukları yayınları bizimle paylaşan meslektaşlarımıza, bültenin sayfa düzenlemesi için Ege Yayınları'na ve bu sayının basılmasını üstlenen Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık'a teşekkür ederiz.

Haberleri daha geniş kitlelerle paylaşmak ümidiyle.

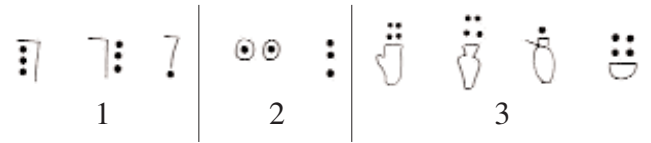
Kemalettin Köroğlu

Urartu Hacim Ölçüleriyle İlgili Yeni Bulgular

Margaret Rosalie Payne

Urartu Krallığı'na ait Van Kalesi, Anzaf, Van/Altın-tepe, Ayanıs, Kevenli, Çavuştepe, Kayalidere, Aznavurtepe, Kef Kalesi, Altın-tepe, Karmir Blur, Arinberd, Armavir ve Bastam gibi birçok merkezde depolar, depo kitabeleri ile üzerinde çivi yazısı veya işaretler taşıyan kaplar bulunmuştur. Bunlardan genellikle Urartuların kullandığı kabul edilen ölçüler çivi yazısından bilinen *aqarqi* ve *terusi*'dir. Ancak küpler üzerinde gözlemlenen ve sayıları yüzün üzerinde olan işaretlerden, tartışmamıza konu olan bir bölümünün daha hacimle ilgili olduğu öngörülmektedir. Günümüze kadar da bu işaretlerin anlamları ve karşılığı olabilecek hacim miktarlarıyla ilgili çok çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

Urartu hacim ölçüleri konusundaki temel problemler şu başlıklar altında sıralanabilir: 1) *Aqarqi*, *terusi* ve diğerlerinin litre karşılıkları, 2) Çivi yazısı ve Hitit hiyeroglifi olmayan işaretlerin Urartulara özgü bir hiyeroglif yazı sistemine ait olup olmadığı, 3) Hacim ölçüleri olarak değerlendirilen sıralı hiyeroglif benzeri işaretlerin hangilerinin büyük birimi, hangilerinin daha küçük birimleri temsil ettiği; büyük birimin kaç küçük birim karşılığı olduğu, 4) Hacim olarak algılanan köşe içinde ve dışındaki noktalar (res.1), daire içinde ve dışındaki noktalar (res.2), tulum ve vazoda *grafitleri* ile birlikte olan noktalar (res.3) gibi işaret

gruplarının bilinen ölçülerden biri mi yoksa yeni bir ölçü sistemi mi olduğu, 5) Depolardaki büyük küplerin net hacimleri, üzerindeki birimin küpün hacmini mi yoksa bir dönem, içine konan ürünün miktarını mı gösterdiği; küpün hacmi ise ağza kadar olan bölüm mü yoksa boyuna kadar olan doluluğun mu düşünüldüğü, 6) Kayalidere'de bulunan bazı küplerin üzerine yazılmış birden fazla miktarın nasıl yorumlanması gerektiği, 7) Urartu döneminde ölçülerde ne derece hassasiyetin gösterildiği, yani ölçülerin hangi değerlerde olunca bir üst birime veya bir alt birime yuvarlandı, 8) Depo odalarıyla ilişkili fakat *in situ*

olmayan çivi yazılı levhalarda belirtilen *kapi* ölçüsünün karşılığı, tahıl için kullanılıp kullanılmadığı ve bu birimin odanın boyutlarını mı yoksa içindeki ürünün miktarını mı gösterdiği.

Bütün bu problemlerin en azından bir bölümünün tartışılmaya başlanması, Urartu yazıtlarının çözümü ve ilk büyük merkezlerdeki kazılar kadar eski olmakla birlikte çok fazla yol alındığı söylenemez. Örneğin 20. yy başlarından itibaren Lehmann-Haupt, Diakonoff, Wayman ve Salvini gibi bilim adamları çeşitli öneriler geliştirmişlerdir. Belirgin bir sistemin ortaya konamamasının en önemli nedeni, problemin çözümüne katkıda bulunacak örneklerin azlığıdır.

Biz bu karmaşık ve çok boyutlu konuyu önce, Prof. Dr. Ali M. Dinçol'un danışmanlığında İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Hiyeroglif ve Çivi Yazılı Bulgular Işığında Urartularda Kullanılan Hacim Ölçüleri" başlıklı doktora tezi çerçevesinde ele almaya çalıştık. Çalışmamızın yeniden gözden geçirilmiş biçimi yakında kitap olarak (Ancient Near Eastern Studies Supplement Series, Peeters Press: Leuven'de) çıkacaktır.

Burada Urartu merkezlerinde bulunan bütün işaretler bir araya getirilmiş ve bunlardan hacim olabilecekler sınıflandırılmıştır. Bütün bu işaret listeleri söz konusu krallıkta hiyeroglif yazı sisteminin kullanılmış olabileceği fikirlerini destekler niteliktedir.

Üzerinde yazıt bulunan ve hacmi ölçülmüş olan tam küplerin azlığı nedeniyle yukarıda 2 ve 3. maddelerde belirttiğimiz birimler arasındaki ilişkiler gibi problemlere, yayınlanmış örnekler esas alınarak istatistiksel veriler yardımıyla çözüm aranmıştır.

Bu kısa yazıda bütün problemlere değinmek olanaksızdır. Dolayısıyla konuyu, *aqarqi*, *terusi* ve diğerlerinin litre karşılıklarını elde ederken, kapları ölçmek için kullandığımız yöntemleri ve bazı sonuçlarını vermekle sınırladık. Su veya buğday gibi bir maddeyle doldurulabilecek küçük kaplar için bu hesaplamada fazla bir zorluk yoktur. Ancak esas belirsizlik yüksekliği iki metrenin üzerinde olan küplerde karşımıza çıkmaktadır. Bu kapların hacimleri matematiksel yolla bulunmaktadır. Hesaplamalarda farklı sonuçların çıkmasının nedenlerinden biri de, silindir, koni veya küre gibi biçimlerin hacminin belirli bir formülle hesaplama imkanı varken, küp biçimli kaplar için bir formülün olmamasıdır. Büyük kapların hacmini

hesaplamak için biri tarafımızdan önerilen iki yaklaşım vardır: Geometrik ve dijital.

Geometrik metotta kabın yatay dilimlere kesilmiş bir çizimi kullanılır. Herbir yatay dilimin yüksekliği, yan duvarını düz bir çizgiye yaklaştıracak boyutta olmalıdır. Böylece yatay dilim koni dilimi gibi algılanıp hacmi hesaplanabilir. Dilimlerin toplam hacmi ise kabın hacmini verecektir. Bu hesaplamanın hata payı da çıkarılabilir. Bu yöntemi bilgisayar ortamında uygulayan programlar vardır.

İkincisini Karadeniz Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Dr. J. Friedrich ile birlikte geliştirerek bunu çeşitli örnekler üzerinde uyguladık. *Volumina Pro 1.1 for Win 9x/NT/2k* adlı bu program <http://www.simtel.net/pub/dl/53636.shtml> veya <http://bsttc.marhost.com> sitelerden *download* edilebilir (4.5 MB). Bu programda hacim ölçmek için küpün bir iki ölçüsü ile bilgisayara aktarılmış fotoğrafı veya çizimi kullanılmaktadır. Dijital yöntem aynı zamanda tüm olmayan (kırık olan) bir kap için de uygulanabilir. Çünkü bilgisayarda, kırık olan kabın çizimi, benzer biçimli tüm bir kabın şekline uydurularak tamamlanabilir. Program otomatik olarak hacmi ve hata paylarını hesaplamaktadır.

Urartu'da kesin olmamakla birlikte *aqarqi* (*a*, *aharku*), *terusi* (*té*, *turuza*), *arusi* (MAŠ-BÁN, *aruza*), *terubi* (LIŠ, *turubi*), *kapi*, BANEŠ, X işareti altında nokta, açığı içinde noktalar, açığı dışında noktalar, açığı altında nokta, noktalı daireler, noktalar, yay, açığı, tulum, vazo, çıkıntılı vazo, bardak gibi hacim ölçü birimlerinin bulunduğu görülmektedir.

Bizim sonuçlarımız Lehmann-Haupt'un küçük hacimler (1 *terubi* = 1 kase birimi = LIŠ) için verdiği değerlerin doğruluğunu göstermektedir. Bize göre *terubi* = 1.14 + 0.03 litredir. Diğer yandan sonuçlarımız büyük birimlerde Diakonoff'un *aqarqi* için önerdiği 240 ile 250 litre arasındaki karşılığın doğruluğunu gösterir (1 *aqarqi* = 1 tulum birim = 1 noktalı daire). Ayrıca açığı dışında bulunan noktalar da büyük olasılıkla 1 *aqarqi*'yi temsil etmektedir.

En ilginç sonuçlardan biri, kuru ürün için kullanılan Urartu *kapi* ölçüsünün karşılığının saptanabilmesidir. Çavuştepe raporlarından ve Prof. Dr. Veli Sevin'in izniyle Van/Altıntepe Nekropolü kazısından gelen bir kap kullanılarak 1 *kapi*'nin aşağı yukarı 14.8 litre olduğu hesaplanabilmiştir.

New Evidence for Urartian Volume Measurements

Many storage rooms, texts relating to storage room and vessels carrying cuneiform writing, or signs which could represent volume measurements, have been found at Urartian sites. Various evaluations of these signs have been made and contradictory values for the volumes proposed.

There are main problems in resolving Urartian volume measurements, with regards to their meaning, the accuracy of the original measurement and the finding of an equivalent in modern measuring systems (liters). The main reason for the lack of headway has been the lack of concrete examples from measured vessels. These problems looked at in detail in a book by this author shortly to be published as a monograph by ancient Near Eastern Studies. Also in this book all of the possibly hieroglyphic signs found from Urartian centres have been collected and classified. This collection gives support to the thesis that there was indeed a hieroglyphic writing system in Urartu.

It would seem that the following units occur in Urartu: *aqarqi* (*a*, *aharku*), *terusi* (*té*, *turuza*), *arusi* (MAŠ-BÁN, *aruza*), *terubi* (LIŠ, *turubi*), *kapi*, BANEŠ, dots below x signs, dots within, outside of or below angled lines, dots within or by circles, arcs, angles and drawings of skins, vases, or bowls, with and without small protruding lines.

In this article we confine ourselves to showing what methods were used to measure vessels in order to extract an approximate value in liters for *aqarqi*, *terusi* etc. Small vessels can be filled with water or grain to find their volume. Although this is not possible when faced with vessels over two meters high, the volume of such vessels can still be found by mathematical means. However a jar shaped object does not have a simple mathematical formula for its volume. There are two possible approaches to solving this problem: geometric and digital. The geometric method uses a measured drawing of the vessel divided into horizontal slices. An error margin can be calculated for these calculations. A number of computer programmes exist which also use this method.

We also developed a more sophisticated computer program along with Dr. J. Friedrich of Trabzon University. This programme, which is capable of approximating the wall of the vessel to equations of higher power than 1 (a straight line), works from a

scan of a photograph or drawing thereby giving much more accurate results, whilst only one or two measurements need to be entered for the scale to be elicited, thus speeding up the procedure. The program, (Volumina Pro 1.1 for Win 9x/NT/2k) can be downloaded (4.5 MB) from <http://www.simtel.net/pub/dl/53636.shtml> or from <http://bsttc.marhost.com>

Our results indicated that Lehmann-Haupt was correct in his estimate for the smallest measures (*terubi* / bowl unit / LIŠ) By our calculations 1 *terubi* = 1,14 ± 0,03 liters. On the other hand Diakonov was correct in his estimate for the larger measures (1 *aqarqi*/skin unit/encircled dot) with his estimate of 240-250 liters.

One of the most interesting results concerns the Urartian *kapi* measurement which is used for dry measure. Using evidence gleaned from Çavuştepe reports and a vessel from the excavation at Van/Altıntepe Necropolis used by kind permission of Prof. Dr. V. Sevin, it would seem that 1 *kapi* equals approximately 14.8 litre.

Enstitü'den

Enstitü Dostlarımızdan Mahfi Eğilmez'den Bir Tarihi Öykü Kitabı

Mahfi Eğilmez, aynı topraklar üzerinde yaşamış olmamıza karşın Hitit uygarlığını yeterince tanımadığımız düşüncesinden yola çıkarak yazdığı "Anitta'nın Laneti" adlı kitabında, kronolojik bir sırada Hitit tarihindeki olayları akıcı bir dil ile anlatmış ve böylece Hitit tarihine yabancı olan kişilerin de ilgisini çekmeyi başarmıştır. 193 sayfadan oluşan kitap, ayrıca fotoğraf ve çizimlerle renklendirilmiştir. Enstitümüzün özel bir dostu olan Mahfi Eğilmez'i burada çabasıdan dolayı kutlamak ve uzun süren bir emeğin sonucu olan bu kitabı herkese tavsiye etmek isteriz.

Yeni Yayınlar

- Agizza, R., *Antik Yunan'da Mitoloji*, İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Başgelen, N., *Türkiye'de Barajlar ve Göl Alanlarındaki Kültürel ve Doğal Miras*, İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Baydur, N.-N. Seçkin, *Tarsus Donuktaş Kazı Raporu*, İstanbul 2001, Task Vakfı Y.
- Belli, O. (Ed.), *İstanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey, 1932-2000*, İstanbul 2001, İstanbul Üniversitesi Y.
- Belli, O., V. Bahşaliyev, *Nahçıvan Bölgesinde Orta ve Son Tunç Çağı Boya Bezemeli Çanak Çömlek Kültürü*, İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Boardman, J., *Yunan Heykeli: Arkaik Dönem*, (Çev. Y. Ersoy), İstanbul 2001, Homer Kitabevi.
- Burnazoğlu, N. (Çev.), *Antik Aşklar: Antik Latin Ozanlarının En Ünlülerinden Aşk Dizeleri, Ovidius-Tibullus-Lucretius-Propertius*, İstanbul 2000, Yazıcı Y.
- Chaliand, G., *Göçebe İmparatorluklar: Moğolistan'dan Tuna'ya M.Ö. 5. yy- 16. yy* (Çev. E. Sunar), İstanbul 2001, Doğan Kitapçılık.
- Cogito, 28, Yaz 2001, Arkeoloji: Bir Bilimin Katmanları (Ed. Gül Pulhan), Yapı Kredi Y.
- Denktaş, M. – Y. Özbek (Ed.), *Sanat Yazıları, Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı*, Kayseri 2001, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Y.
- Dürüşken, Ç., *Antik Çağ'da Doğan Bir Eğitim Sistemi Rhetorika, Roma'da Rhetorica Eğitimi*, İstanbul 20012, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Ian, C.- M. Price, *Hellen Dünyasında Sikke*, (Çev. O. Tekin), İstanbul 2001, Homer Kitabevi.
- Işık, A., *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, Ankara 2001, Türk Tarih Kurumu Y.
- İnan, J., *Perge'nin Roma Devri Heykeltraşlığı II*, İstanbul 2000, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Kaplan, M., *Bizans'ın Altınları* (Çev. İ. Batur), İstanbul 2001, Yapı Kredi Y.
- Karauğuz, G., *Hitit Mitolojisi*, Konya 2001, Çizgi Kitabevi.
- Kırımtayfı, S., *Converted Byzantine Churches in Istanbul*, İstanbul 2001, Ege Y.
- Koch, G., *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri* (Çev. Z. İlkelen), İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Latacz, J., *Homeros: Batının İlk Ozanı*, (Çev. D. Ç. Sazcı), İstanbul 2001, Homer Kitabevi.
- Macqueen, J. G., *Hititler ve Hititler Çağı'nda Anadolu*, (Çev. E. Davutoğlu), Ankara 2001, Arkadaş Kitabevi
- Magie, D., *Anadolu'da Romalılar I; Attalos'un Vasiyeti*, (Çev. N. Başgelen, Ö. Çapar), İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Oikonomos, K. - B. F. Slaars, *Destanlar Çağından 19. Yüzyıla İzmir*, (Çev. B. Umar), İstanbul 2001, İletişim Y.
- Öğün, B.-C. Işık (Derleyen), *Kaunos, 35 Yıllık Araştırma Sonuçları (1966;2001)*, Antalya 2001, Orkun-Ozan Medya Hizmetleri A.Ş.
- Özdoğan, M., *Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları*, İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Özfirat, A., *Doğu Anadolu Yayla Kültürleri (M.Ö. II. Bin-yıl)*, İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Özgüç, N. - Ö. Tunca, *Kültepe/Kaniş Mühürlü ve Yazıtlı Kil Bullalar, Sealed and Inscribed Clay Bullae*, Ankara 2001, Türk Tarih Kurumu Y.
- Pasinli, A., *İstanbul Archaeological Museums*, İstanbul 20014, A Turizm Y.
- Prokopius, *Bizans'ın Gizli Tarihi* (Çev. O. Duru), İstanbul 2001, İş Bankası Kültür Y.
- Sanat Dünyamız*, 80, Yaz 2000, Arkeoloji: Dipten Gelen Sanat (Ed. Gül Pulhan), Yapı Kredi Y.
- Sandalcı, S., *Roma Edebiyatında Satıra Türü Kelimenin Kökeni ve Edebi Gelişimi*, İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Sevin, V., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara 2001, Türk Tarih Kurumu Y.
- Titus Livius, *Roma Tarihi AB URBE CONDITA Şehrin Kuruluşundan İtibaren XXI-XXII*, (Çev. S. Şenbark), İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Tulay, A. S., *Genel Nüvizmatik Sözlüğü*, İstanbul 2001, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Uçankuş, H. T., *Bir İnsan ve Uygarlık Bilimi Arkeoloji: Tarih Öncesi Çağlardan Perslere Kadar Anadolu*, Ankara 2001, Kültür Bakanlığı Y.

Kemalettin Köroğlu

Societas Anatolica kuruldu

Anadolu ile ilgili araştırmalar yapmak amacıyla, merkezi Paris'te olan ve kurucuları arasında Enstitümüzün başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol ve muhabir üyemiz Eric Jean'ın da bulunduğu *Societas Anatolica* adında bir dernek kurulmuştur. Anatolistik alanına karşı son yıllarda Avrupa'da azalmakta olan ilgiyi canlandıracağı umut edilen bu dernek ile Enstitümüzün yurt dışındaki dostlarının sayısı da artmış olacaktır.

Kitap Tanıtımları

Donbaz, V. - S. Parpola, *Neo-Assyrian Legal Texts in Istanbul*, (Studien zu den Assur-Texten = StAT, Band 2), Saarbrücker Druckerei und Verlag, Saarbrücken, 2001, 267 + XXI sayfa.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Çivi Yazılı Belgeler Arşivi'nde muhafaza olunan Assur tabletleri arasında bulunan, Yeni Assur Çağı'na ait yasal içerikli metinlerin işlendiği bu kitap, Alman Şarkiyat Derneği (Orient-Gesellschaft), Berlin Önasya Müzesi (Vorderasiatisches Museum) ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri işbirliği ile yayımlanmaya başlayan Assur Metinleri Üzerine Çalışmalar (= StAT) serisinin ikinci cildi olarak çıktı. Bu serinin editörleri K. Deller, V. Donbaz, F. M. Fales, H. Freydank ve St. M. Maul'den oluşmaktadır. Bu ikinci cilt Simo Parpola'nın başkanlığında Helsinki Üniversitesi bünyesinde yürütülen Assur Devlet Arşivleri (State Archives of Assyria) Projesi ile birlikte hazırlanmıştır.

Bu kitapta yayınlanan ve hukukî konuları içeren 328 tablet, 1903 yılı Eylül ayında önce Robert Koldewey idaresinde başlayan, sonra da Walter Andrae başkanlığında Birinci Dünya Savaşı'nın 1914 ilkbaharında patlamasına kadar devam eden Alman Şarkiyat Derneği'nin desteklediği Kalat Şergat (= Assur) kazılarında ortaya çıkarılmıştır. O zamanki Osmanlı Asar-ı atika Nizamnamesi'ne göre, kazıyı yapan ülkelerin müzeleri ile Osmanlı İmparatorluk Müzesi (Müze-i Hümayûn) arasında paylaşılan kazı buluntuları çerçevesinde tabletler de iki kısma ayrılmış ve Osmanlı payına düşen 3500 tablet hemen İstanbul'a gönderilmişti. Alman payını oluşturan tabletler ise, Berlin'e ancak 1926 yılında uzun ve maceralı bir yolculuktan sonra ulaşabildi. Basra Limanı'nda Cheruskia adlı bir şilebe yüklenen tabletler ve birçok başka arkeolojik obje, savaş nedeniyle uzun sürede Lizbon'a vardığına da, eşyalar orada "müsadere" edildi. Savaşın bitişinin üzerinden sekiz yıl geçtikten sonra, Walter Andrae'nin uğraşları sonunda geri alınıp, Berlin'e gönderildi. İstanbul'daki Assur tabletlerinin, özellikle Yeni Assur Dönemi'ne ait olanların, Berlin'e gidenlere göre daha kötü durumda oldukları bilinmektedir. Bu bakımdan metinlerde bazı pasajlar okunamamıştır. Bazı tabletlerin ise, topraktan çıkarıldıkları zamana göre daha fena bir hale geldikleri de gözlenmiştir. Bu durumda kazı sırasında çekilmiş fotoğraflara başvurulmuş ve onların yardımıyla metinler okunabilmiştir.

Kitapta transkripsiyon ve çevirisi verilen tabletler içerikleri açısından şöyle sınıflandırılmaktadır: Alım-satım belgeleri (gayrimenkul, köle vs); mal dağıtımına ait belgeler (bağışlar, miras dağıtımı); iş kontratı

(kayıp kiralanması); ödünç ve borç senetleri (gümüş, bakır, tahıl, reçine, at, büyük baş hayvan); yevmiye ve maaş ödemeleri; mahkeme belgeleri (boşanma, mülkiyet vs). Bunların dışında, birkaç tane de mektup, işçi listesi, şahıs adları, şahit listesi, okul tableti gibi tablet ve tablet parçası da kitapta işlenmiştir.

Kitapta verilen tabletler buluntu yerlerine göre, 21 arşive ayrılmaktadır. Bunlardan bazıları, aynı kişiler veya insan gruplarına ilişkin belgeler içermektedir. Bu arşivlerden ikisi, Mısır Arşivi ve "Kervansaray" Arşivi'dir. Mısır Arşivinde, Asarhadon'un M.Ö. 671 yılında Mısır kenti Memfis'i işgal ederek, oradan sürüp Assur'a yerleştiği Mısırlılara ait belgelerin bulunduğu sanılmışsa da, Mısırlı adlar taşıyan bazı kişilerin örneğin kızlarına Assur adları koyup, Assur tanrılarının hizmetine vermeleri, bazılarının varlıklı kervan sahipleri olarak görünmeleri, bunların sivil esirler olarak Assur'da bulunmadıklarını, belki de daha II. Sargon devrinde gelişen Mısır-Assur ticaret ilişkileri sonucu Assur'a yerleşmiş bir tüccarlar kolonisinin mensubu olduklarını düşündürmektedir. Kervancılara ait belgeler içerdiğinden bu şekilde nitelenen Kervansaray Arşivi içinde bulunan bir grup tablet ise, La-tamuti "sen ölme!" adlı bir kadına ait belgelerden oluşmaktadır. Bu ad herhalde kadının doğumu sırasında yaşanan güçlükler atfen kadına verilmiş olmalıdır. La-tamuti, kocasının ölümünden sonra, oğlu yetişkin bir erkek olana kadar "aile reisi" (= pater familias) olarak ticarî işleri idare etmiş, bu arada bazı borçlar yüzünden belgelerin gösterdiğine göre en az iki kez mahkemeye de düşmüştür.

Enstitümüzün aslî üyesi Veysel Donbaz ve Simo Parpola'nın bu kitabı, Eski Önasya Hukukuna ait çok ilginç belgelerin verildiği bir eserdir. Kitabın sonundaki Logogramların okunuşu ile ilgili açıklamalar, sözlük ve indeks, kitabın değerini bir kat daha artırmaktadır.

Ali M. Dinçol

Bilgi, Ö., *Protohistorik Çağ'da Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri Hind-Avrupalıların Anavatanı Sorununa Yeni Bir Yaklaşım/ Metallurgists of the Central Black Sea Region*, İstanbul 2001, 114 s., 1 harita, 35 levhada verilmiş 153 renkli resim ve 1 kronoloji tablosu, Task Vakfı Yayınları.

1974 yılında merhum U. B. Alkım tarafından başlatılmış olan ve 1981 yılından itibaren de Ö. Bilgi başkanlığında, Bafra-İkiztepe'de geliştirilmekte olan sistematik arkeolojik kazılar ile Samsun ili sınırları içinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ve Orta Karadeniz Bölgesi il müzelerinde yapılan incelemeler sonucunda, Hind-Avrupalıların anavatanı sorununa yönelik

yeni bulgular elde edilmiştir. Bu yazıda tanıtmaya çalıştığım kitap bu bulgulara dayanarak yeni yaklaşımlar getiren bir eser niteliğindedir.

Kitap Giriş/*Introduction*, Buluntular/*Findings*, Sosyo-Ekonomik Yaşam/*Socio-Economic Life* ve Değerlendirme/*Evaluation* adı altındaki dört ana bölümden oluşmaktadır. Ayrıca, metnin sonunda Kaynakça/*Bibliography*, Katalog/*Catalogue*, İstatistik Tabloları/*Statistic Tables*, Kronoloji Tablosu/*Chronology Table* ve Levhalar/*Plates* ile bir Harita/*Map* yer almaktadır.

Giriş bölümünde yazar, günümüze dek Orta Karadeniz Bölgesinde geliştirilen çalışmalar sonucunda elde edilen verilere dayanarak söz konusu bölgenin Proto-historik Çağ metal eserlerinin kimler tarafından yapıldığı sorusuna cevap aradığını belirtmektedir.

Buluntular bölümünde kronolojik bir düzende, GKÇ, İTÇ I, İTÇ II, İTÇ III, OTÇ, GTÇ ve DÇ alt başlıkları altında buluntular işlevlerine göre sınıflandırılarak incelenmiştir. Bu incelemede göze çarpan en önemli özellik maden eser örneklerinin dönemlere göre sıralanmasının ardından yine o döneme ait çanak-çömlek ve insan figürinlerinden de örnekler sunulmuş olmasıdır. Böylece yazar, tarihleme önerilerini sağlam temellere dayandırmıştır. Bu bağlamda Orta Karadeniz Bölgesi madenciliğinin gelişiminde herhangi bir dış etkinin olup olmadığı konusunun da aydınlanması amaçlanmıştır.

Üçüncü bölümde yazar Bafra-İkiztepe kazıları, bölgede yapılan yüzey araştırmaları ve müze çalışmalarıyla ortaya çıkarılıp incelenen buluntulara dayanarak bölgenin söz konusu dönemdeki sosyo-ekonomik yaşamını ele almaktadır. Yazar, bu bölümde sırasıyla bölgenin mimari özelliklerini, ekonomik yaşamlarını ve dini geleneklerini ana hatlarıyla açıklamaktadır. Burada İkiztepe kazılarında ele geçirilmiş olan boğa ve insan figürinleri örnek gösterilerek bölge halkının dini gelenekleri belirtilmekte ve buna bağlı olarak yine bu halkın Anadolu'ya oldukları ortaya konmaktadır. Bölümde üzerinde durulan diğer bir sorun da İkiztepe'de ele geçen metal eserlerin yapımında kullanılmış olan bakır ve arsenik madenlerinin nereden elde edilmiş olduğudur. Bölgede geliştirilen yüzey araştırmalarında elde edilen verilere dayanılarak bakırın Merzifon yakınındaki Tavşan Dağı'nda yer alan Bakırçay'da bulunan yataklardan, arseniğin ise yine bu bölgede Bakırçay'ın yakınındaki Peynirçay Vadisi'nin batı yamaçlarındaki Bakacak Tepesi Pırasakaya mevki ile Durağan yakınlarından ve Kızılırmak nehri kıyısındaki Ağuboğazı mevkiindeki yataklardan elde edildiği açıklanmıştır.

Kitabın son kısmı olan Değerlendirme bölümünde ise incelenen buluntular ve ortaya çıkan sosyo-ekonomik

yaşam ışığında bölge halkının kökeni ve kimliği sorunu ele alınmıştır. Bilindiği üzere Hind-Avrupa sorunu uzun bir süredir konuyla ilgili bilim adamlarının gündemindedir. Özellikle C. Renfrew'un 1987 yılında yayınladığı *Archaeology and Language: The Puzzle of Indo-European Origins* adlı kitabının ardından bu konu daha fazla gündeme gelmiştir. Yazar, C. Renfrew ile Rus dilbilimciler T.V Gamkrelidze ve V.V. İvanov'un bulgularını da göz önüne almış, saptadığı verilere dayanarak görüşlerini bu son bölümde açıklamış ve İkiztepe halkının Proto Hind-Avrupalı olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak Orta Karadeniz Bölgesi Protohistorik Çağ'ın önemli yerleşimleri ile buluntularını tanıtmaya değerlendiren ve yeni öneriler gündeme getiren bu kitap, Karadeniz Arkeolojisi'nde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Türkçe ve İngilizce olarak çift dilde kaleme alınmış olması ile ayrıca dikkat çeken kitap, çok kaliteli bir kağıda basılmış olması ve renkli fotoğraflar, çizimler, istatistik tabloları, kronoloji tablosu ve harita içeriğiyle de okuyucu için görsel açıdan çok tatmin edicidir. Bu değerli kitap, konuyla ilgili araştırmacılar için başvuru eseri niteliğindedir.

Murat Türkteki

Celal Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri, 7-10 Mart 1994, (Yayına Hazırlayan B. Mahir), İstanbul 2000, M. S. Ü. Yayınları, 427 sayfa, 219 resim.

Mimar Sinan Üniversitesi Türk Sanatı Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, 7-10 Mart 1994 tarihleri arasında son dönem Osmanlı aydınları arasında yadsınamayacak bir yere sahip olan ve çok yönlü kişiliğiyle tanınan, Türkiye'de Sanat Tarihi'nin kurucularından Celal Esad Arseven anısına bir seminer düzenlemiştir. Mimar Sinan Üniversitesi Oditoryumu'nda yapılan seminerde aşağıda ana başlıklar altında topladığımız konularda toplam 57 bildiri sunulmuştur.

Bildiriler kitabı; M.S.Ü. Rektörü Prof. Dr. İsmet Vildan Alptekin'in sunuş yazısı ile içindekiler, Türk Sanat Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Semra Germaner'in önsözü, Prof. Dr. Nermin Sinemoğlu'nun Celal Esad Arseven'in yaşamını ve çalışmalarını tanıtan bibliyografyası ve seminerde sunulan bildirileri kapsamaktadır.

Kitapta yer alan makaleleri konularına göre şöyle sıralayabiliriz:

Avrupa Sanatı: Bossaglia, R., "L'Architecture liberty Italienne dans le contexte Européenne"; Tükel, U., Barok sanat ve 18. yüzyıl müziğini adlandırma sorunu".

Bizans Sanatı: Köroğlu, G., "Al Oda (Ala Oda) Kaya Kilisesi"; Mercangöz, Z., "İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Priene tipi ambon parçaları".

Celal Esad Arseven: Durukan, A., "Ülkemizde sanat tarihi araştırmaları ve Celal Esad Arseven"; Germaner, A. T., "Celal Esad Arseven anısına sanat tarihi semineri bağlamında"; Kuban, D., "Arseven'in Türk Sanat Tarihi yazımında öncül yeri"; Özer, B., "Celal Esad Arseven ve çağdaş mimarlığımız".

Çağdaş Türk Sanatı: Akay, A., "Sanatta hiyerarşi var mı?"; Ayan, A., "Günümüzde Türk Sanatı ve sorunları"; Boynudelik, Z., "Türkiye'de yeni sergileme biçimi: Enstlasyon ya da mekan düzenlemesi"; Ersoy, A., "Ressam Mustafa Şevket Arman ve yapıtları"; Cantay, T., "İnkılap yolunda 60. yılında bir eseri yeniden değerlendirmek"; Germaner, S., "Türk resminde plastik düşüncenin kaynakları"; Gültekin, G., "Türk resminde soyut eğilim (Batıdan etkilenme durumu)"; Hızal, M., "Türkiye'de sanatın toplumsal paylaşım alanı olarak uygulamalı heykel sempozyumları"; İskender, K., "Türk resminin figüratif bir açıdan görünümü"; Özer, F., "Mimari miras ve Post-Modernizm"; Soykan, Ö. N., "Plastik sanatta görsel dil üstüne bir temellendirme denemesi".

Kültür Mirasının Korunması: Akıllı, H., "Ülkemizde restorasyon uygulamaları ve eğitimi üzerine denemeler"; Arel, A., "Kültür mirasının korunması: Yitik bir dava mı?"; Akyüz, E., "Geleneksel konut mirasının korunması (İzmir örneği)"; Asgari, N., "Kültür mirasının korunması: nasıldan önce niçin?"; Ceylan, O., "Koruma grupları üzerine gözlem ve düşünceler"; Ersen, A. - M. Karagüler - A. Güleç, "Sulukule restorasyon öncesinde, kronolojik analiz ve malzeme araştırmaları"; Eti, E., "Kültür mirasının korunması"; Eyüpgiller, K. K., "Kastamonu geleneksel konut dokusunda açık sofalı sivil mimarlık örnekleri ve kültürel miras olarak korunabilirliği"; Günöy, İ. İ. Kaya, "Han yapıları koruma çalışmaları: İzmir Kemeraltı han örnekleri irdelemesi"; Öney, G., "Türk mirasının korunmasında sanat tarihçilerinin sorumluluğu"; Tunay, M. İ., "İstanbul'daki Bizans anıtlarının korunması sorunu".

Sanatta İletişim: Akpolat, M. S., XIX. Yüzyılda Ecole des Beaux-Art'da Mimarlık Eğitimi ve Osmanlı Mimarlığına Etkileri"; Bektaş, E., "Eski Amerika uygarlıklarının sanatlarında etkileşim ve iletişimin önemi ve sebepleri teorik bir yaklaşım denemesi"); Kura, N., "Tunus duvar çinilerinde Osmanlı etkisi"; Sönmez, Z., "Son dönem Osmanlı mimarlığında yabancı sanatçı sorunu ve İtalyan asıllı sanatçılar"; Uysal, A. O., "Germiyanogulları - Osmanlı ilişkilerinin sanattaki yansıması"; Yasa Yaman, Z., "Türk resminde etkilenme ve taklit olgusu".

Sanat Tarihine Yaklaşım: Arık, M. O., "Türkiye'de Türk Sanat Tarihi araştırmalarının arkeolojik boyutu ve felsefe eksikliği üzerine"; Ögel, S., "Günümüzde Sanat Tarihine yaklaşımlar".

Türk Sanatı: Akın, G., "Osmanlı mimarlığı ile diğer sanatlar arasındaki farklı dil sorunu üzerine düşünceler"; Akın, N., "VI. Dairenin Galata ve Beyoğlu'ndaki imar faaliyetleri üzerine"; Aktuğ Kolay, İ., "Ayazma Camisi'nin inşaat defterine göre yapıda kullanılan bezeme ve tefrişat malzemeleri"; Bağcı, S., "Kitap resimlerinin kaynakları: Dolaşan imgeler"; Bakırer, Ö., "Niğde Sungurbey Camisi'nin taçkapı ve pencereleri için bazı düşünceler"; Barışta, H. Ö., "Cumhuriyet Dönemi Türk halk plastik sanatları üzerine"; Bayraktaroğlu, S., "Halı tarihimize ışık tutanlar", Cantay, G., "Sultan I. Selim Külliyesi Hünkar Köşkü"; Kılıcı, A., "Ahlat ekolünden Yünören köyü camisi"; Kuran, A., "19. Yüzyıl Osmanlı Mimarisi"; Kutluay Küçük, S., "Sanat Tarihi terminolojisinde lotus ve palmet"; Kuyulu, İ., "Özbekistan ve Türkmenistan'da bulunan Ortaçağ kervansarayları üzerine gözlemler"; Onuk, T., "Osmanlı Dönemi ordu ve saray çadırlarından 19. yüzyıla ait bir otağın süsleme örneği"; Öner, S., "Değişen tarihi çevre ve Dolmabahçe Sarayı yapıları"; Şaman, N., "Ortaçağda Uluborlu"; Tanyeli, G., "18. Yüzyıl Osmanlı mimarlığında yapım süreci: Laleli Külliyesi"; Topkaç, S., "Ahi Çelebi Camisi'nin özgün tasarım ve onarım evreleri"; Yenişehirlioğlu, F., "Osmanlı Sanatında başkent dışı üslupların oluşumu".

Gülğün Köroğlu

Delemen, İ., *Anatolian Rider-Gods. A Study on Stone Finds from the Regions of Lycia, Pisidia, Isauria, Lycaonia, Phrygia, Lydia and Caria in the Late Roman Period.* Asia Minor Studien 35, Bonn, Habelt 1999, 203 sayfa, 4 tablo, dizin, 1 harita, 16 çizim, 24 levha.

Asia Minor Studien adlı serinin 35. cildi olarak yayımlanan bu kitap, Doç. Dr. İnci Delemen'in 1993 yılında İstanbul Üniversitesi'nde tamamladığı doktora tezine dayanmaktadır. Çalışmada Lycia, Pisidia, Lycaonia, Isauria, Phrygia, Lydia ve Karia bölgelerinde adak stelleri, adak sunakları, taş heykelticler ve kaya kabartmalarında görülen atlı tanrı betimi konu alınmıştır.

Buluntular üzerindeki yazıtlar, ayırım için çıkış noktasını oluşturmuştur. Epigrafik veriler temel alınarak, Kakasbos/ Herakles/ Maseis, Sozon, Apollon varyantları (Sozon, Perminoudeis, Lairbenos, Alsenos, Bozenos, Tarsios, Kisaloudenos, Theos Karios), Men, Hosios kai Dikaios, Poseidon, Plouton, Ares, Theoi Athanatoi, Theos Alandros, Theos Akhaios, Zeus varyantları (Trousou, Panamaros) ve Hekate olmak

üzere 13 tanrı ayırt edilmiştir. Betimlerdeki ikonografik özellikler ve tanrıların nitelikleri incelenmiş, betimleri taşıyan buluntular tipolojik ve stilistik açıdan değerlendirilmiştir. Böylece her grup için yayılma alanı saptanmış, tarihlendirme sorunları üzerinde durulmuştur. M.S. 2.-3. yy'larda Anadolu'nun yukarıda adı geçen bölgelerinin kırsal kesimlerinde saygı gördüğü belirlenen atlı tanrılar ile Anadolu dışında görülen atlı tanrılar – Thrak Atlısı, Tuna Atlıları, Suriye Atlıları gibi – karşılaştırılmış, ilişkiler ve köken araştırılmıştır.

Katalog, çoğu daha önce yayımlanmamış 396 eseri kapsamaktadır. Epigrafik özellikleri dolayısıyla dikkati çeken buluntuların çizimleri ve ilk kez yayımlananlar arasından seçilmiş bazı buluntuların fotoğrafları katalogu tamamlamaktadır. Anadolu'ya özgü atlı tanrı betimlerindeki ikonografik öğeleri içeren ayrıntılı tablolar, anlatımın ikonografya yönünden eksiksiz bir özetini sunabilecek göstergelere sahiptir. Buluntu yerleri, müzeler ve kişi adları için hazırlanmış özel dizinlerin yanı sıra, genel dizin ve önceki yayınlar ile uyum listesi araştırmacılara yardımcı olabilecektir.

Bilindiği gibi Roma İmparatorluk Dönemi halk sanatının ürünü olan ve üzerinde yazıt taşıyan bu tür buluntular daha çok epigrafik açıdan ele alınmış, yöresel tanrı/yöresel kült bağlamında değerlendirilmiştir. Halk sanatı eserlerini gerek ikonografik, gerekse stilistik açıdan irdeleyen çalışmalar son derece azdır. Bu nedenle İçbatı Anadolu'nun kırsal kesimlerinden M.S. 2-3. yy'lara ait bir buluntu grubunu çok yönlü inceleyen *Anatolian Rider-Gods* adlı kitabın belirli bir boşluğu doldurduğu söylenebilir.

R. Eser Kortanoğlu

Konferans, Kongre, Sempozyum ve Sergiler

Doğu Roma İmparatorlarının Porfir Lahitleri-Tespit, Tarihleme ve İsimlendirme Denemesi

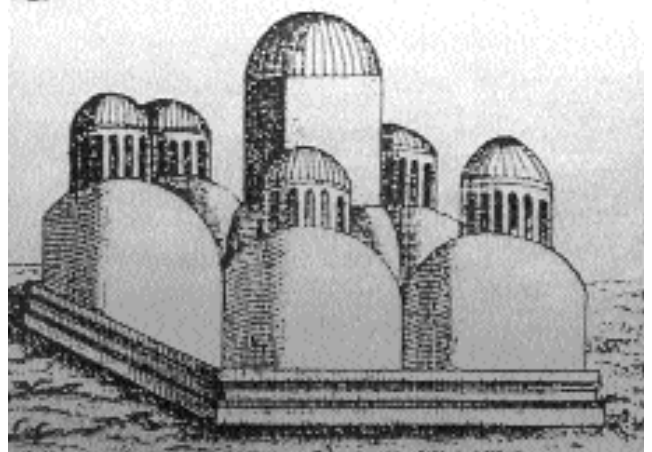
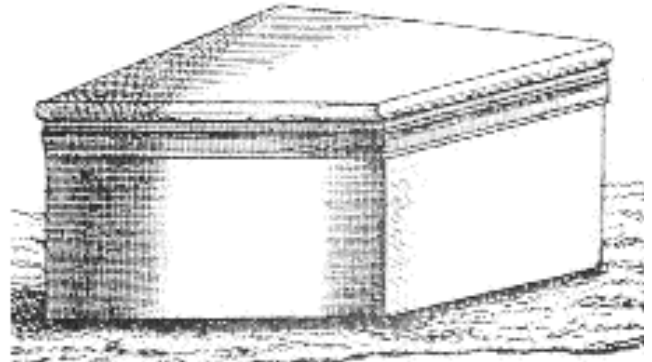
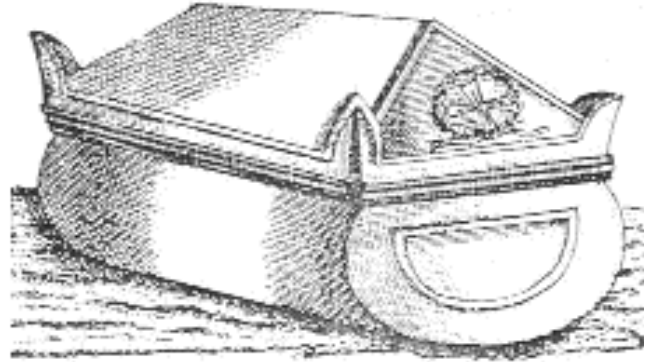
Neslihan Asutay-Arne Effenberger

Yazılı kaynakların verdiği bilgilere göre Büyük Konstantin ile Marcianus dönemi arasında dokuz imparator ve biri de imparatoriçe olmak üzere toplam on saray mensubu porfir birer lahit içinde Havariyum Kilisesi'nde defnedilmişlerdir. İstanbul'da şimdiye kadar toplam dokuz tane olmak üzere lahit veya bir lahite ait olduğu tespit edilebilen parça bilinmektedir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri: 3 adet kapaklı lahit teknesi, 1 adet tekne, 1 adet tekne parçası, 1 adet kapak parçası; Aya Irene: 1 adet kapaklı tekne, 1 adet tekne; Nur-u Osmaniye Camii: 1 adet tekne (Nr. 1-9).

Nur-u Osmaniye'deki bu tekneye ek olarak 1750 yılında Topkapı Sarayı avlusunda yapılan kazıda çıkartılıp Flachet tarafından resmedilen ve muhtemelen cami inşaatı esnasında devşirme malzeme olarak kullanılmak üzere buraya gönderilen iki diğer porfir lahiti daha sayabiliriz. Porfir lahitlerin sayıları böylece ilk aşamada onbire yükselmektedir (Nr. 10-11).

Yukarıda sözü edilenlerin dışında 19. yy'da İstanbul'da bulunan bazı gezginlerin seyahatnamelerinde başka lahitlerin varlıklarından da bahsedilmektedir. 1790-91 yıllarında İstanbul'da bulunan De Salabery Nur-u Osmaniye Camiinde bir tekne, bir kapak ve bir lahit kaidesi gördüğünü bildirir. Aynı lahitten 1809-10

yıllarında burada bulunan seyyah Hobhouse da söz eder ve lahitin su deposu olarak kullanıldığını bildirir. Ancak bu iki seyyahın verdikleri ölçüler birbirini tutmamaktadır. Bu uyuşmazlık Hobhouse'un İstanbul gezisine kadar Salabery tarafından tespit edilen lahitin alın kısmının kesilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bugün yukarıdaki listede de verdiğimiz Nur-u Osmaniye Camii avlusunda bulunan ve şu anda da su deposu olarak kullanılan lahitte alın kısmındaki değişiklik açık bir şekilde görülebilir ki bu lahit De Salabery ve Hobhouse'un gördükleri lahitten başkası olamaz. Nur-u Osmaniye Camii avlusunda bulunan bu lahitin 1750 yılında Topkapı Sarayı avlusundan çıkarılan, Flachath tarafından resmedilen ve bizim Flachath 2 olarak adlandırdığımız lahit olduğu görüşü öne sürülmüş ise de, hem lahitin alın kısmındaki değişiklik hem de Flachath 2'nin kesilerek 1748-1755 yılları arasında cami inşaatında kullanıldığını belirleyen yazılı kaynaklar bu lahitin Flachath 2 adlı lahit olamayacağını göstermektedir. Ayrıca caminin iç avlusundaki döşemede bulunan üç büyük porfir blok, Flachath 2'nin yazılı kaynaklarda belirtildiği gibi inşaat esnasında kesilerek devşirme malzeme olarak kullanıldığını doğrulamaktadır. Başka bir seyyah, De Lamartin 1833 yılında Beyazıt Camii avlusunda boş bir çanak şeklinde ve muhtemelen bir sütundan bozularak yapılmış bir lahit teknesi gördüğünü bildirir. Bu tarif ise yine Topkapı Sarayı avlusundan çıkarılan, Flachath'ın resmettiği ve bizim de Flachath 1 olarak adlandırdığımız yuvarlak tekneli lahite uymaktadır (Nr. 10). 1833 yılında seyyah Marchebeus Süleymaniye Camii yakınında boş bir porfir lahit teknesi gördüğünü yazar (Nr. 12). Bu lahitin varlığını 1848 yılında İstanbul'da bulunan Du Campe ve 1853 yılında burada lahiti gören Gautier de tasdik etmektedirler. Lahit için verdikleri ölçüler bugün hala sağlam olarak bulunan lahitlerin hiç birine uymamaktadır, bu yüzden biz bunun 1853 yılından sonra kaybolmuş olabileceğini düşünmekteyiz.

Porfir lahitlerin sayısına ışık tutabilecek bazı diğer önemli parçalar ise Beyazıt ve Süleymaniye Camii avlularının döşemelerinde devşirme malzeme olarak kullanılmış büyük bloklardır. Bizim hesaplarımıza göre Beyazıt Camii avlusundaki bloklar üç ayrı lahit teknesine (Nr. 13-15), Süleymaniye'dekiler ise muhtemelen 6.-7. yy'lara ait bir diğer lahite aittir (Nr. 16). Bunların dışında 1912 yılında Topkapı Sarayı'nda bulunan bir porfir tekne kalıntısından bahseden müzeler arası bir yazışma metni Hülya Tezcan tarafından

yayınlanmıştır. Bu metinde sözü geçen tekne büyük ihtimalle kayıptır. Bu teknenin Hülya Tezcan tarafından ölçüleri verilen ve Helvahane döşemesinde devşirme malzeme olarak kullanılan porfir blokla aynı olması ihtimali düşünülebilir (Nr. 17?). Topkapı Sarayı'nda bir araştırma yapmadığımızdan bunu tam olarak tespit edebilmiş değiliz, ancak Saray'da bulunan bazı parçaların özellikle Revan Köşkü cephesinde kullanılmış olan porfir parçaların (Nr. 18?) bu çerçevede değerlendirilmesinin porfir lahit sayısına yeni ışıklar tutacağını sanıyoruz. Tüm bu buluntuların dışında daha başka küçük porfir parçalarının da birer lahite ait olabileceği ihtimali göz önünde tutulmalıdır (Nr. 19 vd).

Yazılı kaynaklara dayanarak iddia edilen Konstantinopol'da sadece on saray mensubunun porfir bir lahit içinde defnedildiği görüşü, yaptığımız araştırma neticesinde geçerliliğini kaybetmektedir. Bizce porfir bir lahit içinde defnedilen imparator veya imparatoriçe sayısı onun çok üzerindedir.

Kaynaklardaki bilgilerin kritik bir bakışla yeniden değerlendirilmeleri ve bazı ikonografik verilerin göz önünde tutulmasıyla bugün sağlam olarak bulunan lahitlerden sadece üçünün ait olduğu şahısların kim olduklarını öne sürebiliriz: Kısa kenarları yuvarlatılmış, bombeli kapaklı büyük lahitin (İstanbul Arkeoloji Müzeleri envanter Nr. 3155) Büyük Constantin'e, Aya İrene Kilisesi avlusunda bulunan, alınlığı kristogramlı Mısır haçı motifi bezemeli, 391 yılı sonrasına ait lahitin imparatoriçe Evdokia'ya, Flachath'in resmettiği ve bizim Flachath 1 olarak adlandırdığımız küvet formundaki lahitin ise muhtemelen Julian Apostata'ya ait olduklarını söyleyebiliriz.

İstanbul Arkeoloji Müdürlüğü'ne, İstanbul Müftülüğü'ne ve Prof. Dr. Semavi Eyice'ye çalışmamıza gösterdikleri ilgi ve yardımlardan ötürü çok teşekkür ederiz.

Bu yazı 08. 11. 2001 tarihinde Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul şubesinde Arne Effenberger tarafından verilen konferansın özetidir.

V. Anadolu Demir Çağları Sempozyumu

1987 yılından beri gerçekleştirilen Anadolu Demir Çağları Sempozyumu'nun beşincisi Van'da gerçekleştirildi. 6-10 Ağustos 2001 tarihleri arasında yapılan sempozyum Ege Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi,

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü ve Roma Anadolu, Ege ve Miken Araştırmaları Enstitüsü'nün katkılarıyla gerçekleştirildi. Ege Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu'nun başkanlığında düzenlenen sempozyumda bildiriler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi kampüsündeki konferans salonunda sunuldu.

Açılış konuşmaları, İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yücel Aşkın ve Ege Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu tarafından yapıldı. Açılış konuşmalarının ardından, ilk bildiri arkeoloji dünyasının duayeni ve biz gençler için arkeolojinin efsane ismi Charles Burney tarafından sunuldu. Bildirinin konusu, "Urartu-Doğu İlişkilerinin Etnik İçeriği" idi. Burney'in bildirisinin ardından, ilk günün, ilk oturumunda, Ursula C. Seidl "Urartu'da Kadın", Lynn Swartz Dood "Kahramanmaraş'ta Geç Bronz Çağdan Erken Demir Çağa Geçiş" ve Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü üyelerinden Oktay Belli "Doğu Anadolu'da Erken Demir Çağ Kaleleri ve Nekropollerinin Araştırılması" başlıklı bildirimleri sundular. İkinci oturumda ise, Gareth Derbyshire "Gordion ve Anadolu Demir Çağı", Maya Vassileva "Frigya, Troia ve Trakya: Erken Demir Çağı El Yapımı Çanak Çömleği", Karl Strobel "M.Ö. I. Binin İlk Yarısında Anadolu Tarihi Açısından Yeni Tarihi ve Arkeolojik Kaynaklar", Enstitü üyelerinden Kemalettin Köroğlu "Urartu Krallığı'nın Kuzey Sınırı" ve Şevket Dönmez "Demir Çağında Amasya Yöresi" başlıklı bildirimleri sunmuşlardır.

İkinci günün ilk bildirimleri "Norşuntepe ve Lidar Höyük. Erken Demir Çağ Kültürel Değişimi İçin İki Kültürel Örnek" başlığıyla Uwe Müller ve "A.ZUM-li'ye karşı LÚA'NIN-li II. Rusa'nın Sarayındaki 'Prinzensiegel'in Hakkında Bazı Düşünceler" başlığıyla Ursula Hellwag tarafından sunulmuştur. Günün ikinci oturumunda Mirjo Salvini "Van Kalesi ile İlgili Bazı Düşünceler", Paul Zimansky "Rusa'nın Şehirleri ve Urartu'nun Yıkılışı", Maryanne Newton ise Peter Ian Kuniholm ile ortak bildirimleri olan "Ayanis'ta Dendrokronolojik İncelemeler" başlıklı bildirimleri sunmuşlardır.

Hermann Genz'in "Boğazköy'de Erken Demir Çağı", Antony ve Claudia Sagona'nın "Kuzeydoğu Anadolu'da Demir Çağı: Yerleşim Düzeniyle İlgili Gözlemler ve Tarihi Coğrafya", Harmuth Kühne'nin "Assur'un M.Ö. 612'den Sonraki Durumu Hakkında Yeni

Görüşler", Bradley Parker'ın "Arkeolojide Teknolojinin Kullanımı: Dijital Açma Planları ve Evrensel Kayıtlar" ve Alpaslan Ceylan'ın "Erzincan-Erzurum-Kars Yüzeysel Araştırmaları Demir Çağ Buluntuları" başlıklı bildirimleri sempozyumun üçüncü gününün önemli bazı bildirimleri arasındaydı. 9 Ağustos Perşembe günü Christoph Gerber "M.Ö. I. Binde Tavium: Yüzeysel Araştırmasının İlk Sonuçları", Sachihito Omura "Kaman-Kalehöyük'te Bulunan Demir Çağ Seramikleri", Stephanie Dalley "M.Ö. 8.-7. Yüzyıllarda Şehirlerin Su İhtiyacı", David Stronach "İran ve Urartu'da Sütunlu ve Payeli Salonlar: Bazı Yeni Bakış Açılımları", Taciser Tüfekçi Sivas "Eskişehir Bölgesi'nde Yeni Frig Kaya Anıtları ve Kült İşlevleri Üzerine Yeni Gözlemler", Hakan Sivas "Mardin Müzesinde Bulunan Kabartmalı Bir Bazalt Blok" başlıklı bildirimlerini sundular.

Michael Roaf'ın "Yukarı Dicle Bölgesi'nde Bronz Çağdan Demir Çağına Geçiş: Ziyarettepe ve Gricano Tepe'den Yeni Bilgiler", Elizabeth C. Stone'nun "Ayanis'in Aşağı Şehri, Yüzeysel Araştırmaları ve Kazılar", Haluk Sağlamtemir'un "Bazı Urartu Pithoslarının Hacim Ölçüleri" ve Altan Çilingiroğlu'nun "Ayanis Susi Tapınağı'nın Cellası" başlıklı bildirimleri sempozyumun kapanış bildirimlerinden bazılarıydı.

Beş gün boyunca yoğun bir ilgiyle takip edilen 5. Anadolu Demir Çağları Sempozyumu, Van Kalesi, Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri ve Ayanis Kalesi'ne düzenlenen geziler ve akşam yemekleri ile daha keyifli ve renkli bir hale gelmiştir. Tüm bildirimler Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü tarafından Altan Çilingiroğlu'nun editörlüğünde yayına hazırlanmaktadır.

Gamze Yılmaz-Çoker

"Anadolu'da Kentlerin Oluşumu ve Gelişimi" Uluslar Arası Kolokyumu

İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde düzenlenen "Anadolu'da Kentlerin Oluşumu ve Gelişimi" konulu uluslararası kolokyum, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Tübingen Eberhard-Karls Üniversitesi Eski Çağ Tarihi Bölümü ve İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün ortak katkılarıyla 15-17 Kasım 2001 tarihleri gerçekleştirilmiştir.

Kolokyumun 15 Kasım'da açılış konuşmalarını İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. A.

Hoffmann, Tübingen Eberhard-Karls Üniversitesi Eski Çağ Tarihi Bölümü Başkanı Prof. Dr. F. Kolb, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. T. Tarhan ve İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Başkanı Prof. Dr. H. Abbasoğlu yapmışlardır.

Amacı Klasik Arkeoloji'nin sınırları içerisinde Anadolu'da kent devletleri-polislerin ortaya çıkışı ve gelişimini incelemek olan kolokyumda, söz konusu oluşum aşamasının öncesinde Anadolu'daki kent olgusunun durumu bağlamında açılış sunumunu Prof. Dr. U. Esin "Anadolu'da İlk Kentleşmeye Doğru" adlı bildirisiyle yapmıştır.

16 Kasım'da, Prof. Dr. H. Işık'ın başkanlığında başlayan oturumun ilk konuşmasını Dr. Jürgen Seeher "Frühbronzezeitlicher Herrensitz, hethitische Reichshauptstadt, eisenzeitlicher Provinzort: Die Entwicklung der Stadt Hattuscha in Zentralanatolien" adlı sunumuyla gerçekleştirmiştir. Polis olgusu öncesi Anadolu'da, Hitit İmparatorluğu'nun başkenti Hattuşaş'ın kentsel durumunu içeren bu konuşmayı Prof. Dr. M. Akurgal'ın "Smyrna'da Kent Olgusu" adlı bildirisi izlemiştir. Dr. S. Groh'un "Ephesos: Die hellenistische und römische Stadt" ve Prof. Dr. O. Bingöl'ün "Platon'un İdeal Kenti: Magnesia" bildirileriyle kolokyumun öğleden önceki ilk bölümü tamamlanmıştır. Öğleden sonraki oturum Prof. Dr. W. Raack'ın "Die Entwicklung der Stadt Priene bis zum Späthellenismus; Neue Forschungen und Gesichtspunkte" adlı konuşmasıyla açılmıştır. Ardından, Prof. Dr. W. Radt'ın "Pergamon, Stadtentwicklung, Der Stand der Forschung" ve Prof. Dr. Ü. Serdaroğlu'nun "Assos Kenti" bildirileriyle oturum devam etmiştir. Prof. Dr. E. Schewertheim'in sunduğu "Alexandria Troas, Stadtentstehung und Gründungen" adlı bildirisiyle kolokyumun ilk günkü konuşmaları tamamlanmıştır. Günün akşamında kolokyum katılımcıları topluca İstanbul Sadberk Hanım Müzesi'nde açılmış bulunan Karia Sergisini gezmiş ve kokteyle katılmışlardır.

17 Kasım'da, kolokyum Dr. N. Asgari'nin başkanlığında, Prof. Dr. V. von Graeve'nin "Zur Stadtentwicklung von Milet" adlı konuşmasıyla başlamış; Prof. Dr. H. Abbasoğlu ve Prof. Dr. W. Martini'nin birlikte sundukları "Die eisenzeitlichen Siedlungsreste auf der Akropolis von Perge" adlı bildirileriyle devam etmiştir. Öğleden önce yapılan oturum Dr. T. Marksteiner'in "Überlegungen zur vorrömischen Stadtentwicklung in Lykien am Beispiel von Limyra und Xanthos" ve Prof. Dr. F. Işık'ın "Patara" adlı sunumlarıyla tamamlanmıştır. Öğleden sonra devam eden oturumun ilk

konuşmasını Dr. A. Thomsen "Zagaba-Entstehung und Entwicklung der Siedlung auf dem Avşar Tepesi in Zentrallykien" adlı bildirisiyle yapmıştır. Bunu takiben Prof. Dr. F. Kolb "Kyaneai: Von der Dynastensiedlung zum Polis-Zentrum" ve Prof. Dr. M. Waelkens "Die Stadtentwicklung von Sagalassos (Pisidien)" bildirileriyle devam etmiştir. Kolokyumun son konuşmasını ise K. Jes "Von der phrygischen Siedlung zur griechischen Polis, Aizanois frühe Phasen" adlı bildirisiyle yapmıştır.

Yurtiçi ve yurtdışındaki çeşitli üniversitelerden kolokyuma katılan bilim insanları, bildirileriyle Anadolu'daki kent devletlerinin (polis) oluşum süreçlerine, yapısına, ve olgunlaşmalarına ilişkin birçok önemli yeni bulgu ve fikirlerini açıklamışlardır. Her bildiri sonunda ve son bildiriye takiben yapılan geniş kapsamlı tartışmalarla da, konu eleştirel yönden ele alınmış ve böylece daha da zenginleştirilmiştir. Öğrencilerin de yoğun ilgi gösterdiği bu kolokyum, bu bağlamda bilimsel niteliğinin yanında öğretici bir işlev de üstlenmiştir. Umudumuz bu tür toplantıların daha sık yapılabilmesi ve konusunda uzman bilim insanların, özellikle Anadolu arkeolojisiyle ilgili yeni soru ve cevapları gündeme getirmesidir.

Aşkın Özdzibay

9. Uluslar Arası Girit Çalışmaları Kongresi

01-06 Ekim 2001 tarihlerinde, Girit - Elounda (Agios Nikolaos)'da, başta Yunanistan olmak üzere, birçok Avrupa ülkesi, Amerika ve Japonya'nın çeşitli üniversitelerinden 470 uzmanın katıldığı 9. Uluslararası Girit Çalışmaları Kongresi yapıldı. Başarılı bir organizasyonla karşılaştığımız bu toplantının bildiri konuları, A - Prehistorik Çağlar ve Eski Yunan Dönemi, B - Bizans Çağı ve Bizans Sonrası Dönemler ve C - Modern Çağ olmak üzere 3 ana başlık altında toplanmıştı; en geniş katılımın gerçekleştiği A Bölümündeki sözlü bildirimler, konularına göre ayrıca gruplandırılarak, 3 ayrı salonda (A1, A2 ve A3) hemzaman verildi. Ayrıca kongre süresince her gün değişen Poster-Bildirimler de mevcuttu.

Bu kongreye, ben de, Türkiye üniversitelerinden davet edilen tek katılımcı olarak, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nin izni ve İÜ Araştırma Fonu'nun Bekadep çerçevesindeki (B-1 194/25072001 sayılı proje) desteğiyle, "Bemerkungen über die Kultbeziehungen zwischen Anatolien und Kreta" (Anadolu ile Girit Arasındaki Kült İlişkileri Hakkında Görüşler) başlıklı sözlü bildiri

riyi, 03 Ekim Çarşamba günü A 1 Bölümü'nde, aralarında oturumun başkanları Peter Warren ve Nicolas Coldstream ile Sinclair Hood, Stylianos Alexiou, Gerald Cadogan, Yves Duhoux, Wolf-Dietrich Niemeier vd. gibi konunun çok tanınmış uzmanlarının da yer aldığı çok sayıda izleyiciye Almanca sundum.

Anadolu'da, son yıllarda bulunan en erken insan, hayvan ve karışık yaratık (özellikle kuş-insan) betimleri ile kült yapıları, tanrı - tanrıça heykelleri ve figürinleri, boğa oyunlan ve boğa kültü, ikiz idol, üçüz idol - üçlü tapınım ve "Dağ Tapınakları" hakkındaki düşüncelerimi sığdırmaya çalıştığım bildiri, Anadolu ile Girit arasındaki benzer kült işlevlerinde Anadolu'nun etkinliği, Akeramik Neolitik Çağ'dan Bronz Çağı sonuna, yani M.Ö. 9. binden M.Ö. 1. binyıl sonuna dek, Anadolu'da var olan örneklerle vurgulandı. Bol miktarda renkli dia eşliğinde, Anadolu'nun ilginç yeni buluntularını, özellikle Batı Anadolu'da yaptığım araştırmalar ve Antik kaynakların ışığında Girit'le benzerliklerine değinerek tanıttığım bu bildiri büyük ilgi topladı.

Anadolu ile ilgili olarak ayrıca, W. -D. Niemeier "Miletos'ta Minoslular" adlı bir bildiri sundu; Nicoletta Momigliano'nun da "Bronz Çağında Girit-Karia İlişkileri" konulu bildirisi okundu. Bildirilerin, özetleri kitap halinde basılmış olup, makale şekline dönüştürülerek yayınlanması için de hazırlıklara başlanmıştır.

Özetle, ilk kez katıldığım bu Girit Çalışmaları Kongresi, hem 20 yıldan beri Ege Arkeolojisi konusunda verdiğim derslerde anlattığım birçok yeri (Knossos, Mallia, Gurnia, Phaistos, Hagia Triada Saraylarını, Myrtos yerleşimini ve çeşitli müzeleri) yakından görme, inceleme ve bunların slaytını çekme, hem de Girit arkeolojisinde uzman meslektaşlarla tanışma ve yeni fikirleri tartışma olanağı bulduğum için, benim açımdan çok verimli geçmiştir. Öğrencilerimize yararlı olması amacıyla, 1991 yılında Girit uzmanı Yunan arkeolog Prof. Dr. Stylianos Alexiou'nun Minos Uygarlığı adlı kitabını Türkçe'ye çevirmiş ve yazardan bu çeviri için özel bir önsöz rica etmiştim. Prof. Alexiou'nun bu çevirime yazdığı önsözde vurguladığı, Türk-Yunan arkeologlarının ortak çalışma gerekliliğine ilişkin temennileri çerçevesinde, özellikle, Anadolu-Girit ilişkilerinin Türk arkeologlar tarafından daha ciddi boyutta ele alınması ve bundan sonraki Girit kongrelerine, Türkiye'den geniş bir katılımın sağlanması gerektiği görüşündeyim.

Elif Tül Tulunay

T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 2001 Yılı İçerisinde Yaptığı Sempozyum ve Sergiler ile Yayınları

12. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu: 25-27 Nisan 2001, Aydın ili, Kuşadası ilçesinde.

23. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu: 28 Mayıs -1 Haziran 2001, Ankara Milli Kütüphane'de.

2001 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Yurtdışı Sergileri
Truva: Düş ve Gerçek Sergisi: 2001 yılında da ülkemizdeki 12 müzeden seçilen ve çoğunluğunu Troia antik kentinde yapılan kazılar sonucunda gün ışığına çıkarılan eserlerin oluşturduğu, insanoğlunun sanatsal yaratıcılıkta ulaştığı üstün seviyeyi gözler önüne seren toplam 550 eser "Truva: Düşler ve Gerçek" başlığı altında Almanya'da da üç merkezde teşhire sunulmuştur.

Sabancı Koleksiyonundan Hat Sanatı - İstanbul Sergisi: Ayrıca, Sabancı koleksiyonundan seçilen 74 eser, Almanya'da iki ayrı kentte aynı adla sergilenmiştir.

2001 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Yurtiçi Sergileri:
Boğazköy'den Karetepe'ye Hitit Bilim ve Hitit Dünyasının Keşfi; Yapı Kredi Kültür Merkezi Vedat Nedim Tör Müzesi'nde, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzesi Eserlerinden oluşan bir sergi gösterime sunulmuştur.

Camın Görkemi: İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde Belçika'dan getirilen bir sergi gösterime sunulmuştur.

Alaeddin'in Lambası Anadolu'da Selçuklu Çağı Sanatı ve Alaeddin Keykubad: Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi'nde, 3 Ekim 2001 tarihinde gösterime sunulmuştur.

2001 Yılı İçerisinde Yayınlanan Kitaplar

11. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Semineri.*

22. *Kazı Sonuçları Toplantısı.*

18. *Araştırma Sonuçları Toplantısı.*

16. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı.*

Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, 2. sayı.

Özgünel, C., *Troas'ta Kutsal Bir Alan: Smintheion* (Baskıda).

Icom: Milletlerarası Müzeler Konseyi Türkiye Milli Komitesi bültenin 1. sayısını yayımladı.

*Genel Müdür Alpay Pasinli adına
M. Aykut Özet*

Kazı - Araştırma

2001 Hatay/ Samandağ/ Üçağzılı Mağarası Kazısı

2001 yılı Üçağzılı Mağarası kazısı, A.Ü. D.T.C.F. Fizik ve Paleoantropoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Erksin Güleç'in başkanlığında, Arizona, Barselona ve Ankara Üniversitelerinden konularında uzman Türk ve yabancı bilim adamları ile lisans ve lisansüstü öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Üçağzılı Mağarası, Üst Paleolitik ve Epipaleolitik dönemler boyunca insanlar tarafından kullanılmıştır. Stratigrafik çalışmalarına geçtiğimiz yıllarda başlanılan lokus 3 açmalarındaki Öncül Üst Paleolitik tabakalardaki çalışmalara bu sene ağırlıklı olarak devam edilmiştir. Bu tabakalarda alt seviyelere inildikçe Öncül Üst Paleolitik buluntular sayı ve çeşit olarak artmıştır. Ayrıca lokus 2'de görülen tabakaların bu alandaki açmalarda yaklaşık 1 m daha aşağıda görülmeleri, mağaranın kuzeye doğru gidildikçe derinleştiğini ve daha fazla dolgu tabakası içerdiğini göstermektedir.

Bu yıl, mağaranın doğusundaki çok dar bir koridordan geçilerek girilen küçük odada da kazı çalışmaları başlatılmıştır. Bu alandaki açmalarda, dışarıdaki dolgudan çok farklı olarak kalın bir yüzey toprağının altında çimentolaşmış sert bir tabakaya ve onun altında da Akdeniz'in yükseldiği dönemlerin bir kalıntısı olan deniz kumuna rastlanmıştır.

Bu sezon da tüm açmalardan özellikle B2-B3, F ve H tabakaları başta olmak üzere bol miktarda taş alet (ön ve yan kazıyıcılar, dilgi ve yongalar, taş kalem ve

uçlar), hayvan kemikleri (bol miktarda büyük ve küçük hayvanlara ait kemik ve dişler) ve yine bol miktarda beslenme ve süslenme amaçlı kullanılmış deniz kabukları bulunmuştur.

Erksin Güleç

Bademağacı Kazıları, 2001

1993 yılından bu yana Prof. Dr. Refik Duru ve Doç. Dr. Gülsün Umurtak'ın yönetiminde sürdürülen Bademağacı kazılarının 2001 yılı çalışmaları 25 Temmuz -18 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirildi.

2001 sezonunda, höyüğümüzün ilk yerleşmelerinin araştırıldığı derinleşme açmasında -8.90 m derinlikte ana toprağa gelinmiştir. Ana toprak üzerindeki en erken yerleşme ENÇ 9 olarak adlandırılmıştır. Bu tabakada, kazılan toprağın tümü ince delikli elekten geçirilmiş ve az sayıda, koyu kahve-grimsi renkli, kendinden astarlı, dış yüzeyi hafif açık, oldukça iyi pişmiş çanak-çömlek parçası, kemikten bir spatula, çakmaktaşı dilgi ve yongalar, birkaç boncuk tanesi ile hayvan kemikleri ele geçmiştir. Bu bağlamda, Bademağacı'nda Çanak Çömleksiz Neolitik sürecin yaşanmamış olduğu konusundaki kanımız somut belgelerle desteklenmiş olmaktadır.

ENÇ'in araştırıldığı kesimlerde, bu yıl kazı alanı genişletilmiş, ENÇ 4B, 4A, 4, 3, 2 tabakalarına ait mimarlık kalıntıları ortaya çıkartılmıştır. ENÇ 4B tabakasına ait, oldukça sağlam durumda günümüze gelebilen bir yapıda genel plan, ENÇ 3'ün daha önceki yıllarda bulunmuş yapılarıyla benzer özellikler sergilemektedir. ENÇ 3 yerleşmesinde ise, bu sezonda

6 ve 7 no'lu evler de ortaya çıkartılmıştır. Höyüğün doğu eteğinde ele geçen izgara planlı temeller ile 80-90 cm kalınlıktaki duvarın ise, ENÇ savunması ile ilgili olduğunu söylemek için henüz erken olduğunu düşünüyoruz. Hiç kuşkusuz 2001 yılının en önemli bulgularının başında ENÇ 2 yapı katı ile ilgili olduğu anlaşılan, kırmızı boya süslemeli bir duvar parçası gelmektedir. Sözü edilen tabakalarda keramik, bir kısmı önceki yıllardan tanınan, çoğunluğu devetüyü renkli, astarlı, hafif açkılı, oldukça iyi fırınlanmış, basit düz veya hafif açılan kenarlı çanaklar ve yuvarlak gövdeli ağız içinde pervazı olan çömleklerden oluşmaktadır. Yakın benzerleri Höyücek ve Hacılar'dan tanınan bir ana tanrıça heykelciği ile daha önceleri benzerine rastlanmamış olan iki adet *pintadera* sezonun diğer ilginç buluntularıdır.

Höyüğümüz 2000 yılı sonlarında kamulaştırılmıştı; 2001 kazı dönemi biterken, önümüzdeki yıllarda özellikle ENÇ ve İTÇ yerleşmelerinde gerçekleştirmeyi planladığımız kapsamlı koruma ve restorasyon çalışmalarının ilk adımı olarak, kazı alanları tel örgü ile çevrilerek bırakılmıştır.

Gülsün Umurtak

Alaca Höyük 2001 Yılı Kazı Çalışmaları

Alaca Höyük'te 2001 yılı kazı çalışmaları, 23 Temmuz - 9 Eylül 2001 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Hitit Kültür Katı: Yeni dönem kazılarıyla tespit edilen Hitit yerleşiminin en erken yapı evresinde, birbirini dik kesen ve 6 x 5 / 2 x 2,5 m'lik kısımları açığa çıkartılan dört taş duvar belirlendi. Taş duvarların çevresinden, üç altın kaplama düğme?, iki adet altın pul, gümüş ve tunçtan iğneler, tunç deliciler, pişmiş toprak kapaklar, tezgah ağırlıkları, bol miktarda ağırşak, kemikten iki çekiç başı, kemik iğneler, pt şişe veya vazocuk bulunmuştur. Bu buluntular, daha çok kıymetli maden atölyesi malzemeleri özelliği göstermektedir. Bol miktarda tespit edilen çanak-çömlek parçalarında, yaklaşık 30 form saptanmıştır. Seramiğin form ve teknik özellikleri, Hitit 3a-b tabakasına paralellik göstermektedir.

a) İhata/Çevre Duvarı: Önceki kazılarda ortaya çıkartılan Mabel-Saray Binası ve onu koruyan ihata/çevre duvarından sonra, benzer amaçlı inşa edildiği anlaşılan ikinci bir ihata/çevre duvarı da ilk kez 1998 yılında tespit edilmiştir. Bu ikinci ihata/çevre duvarının bu güne kadar ortaya çıkartılan uzunluğu, 65 m'dir. Birbirine paralel uzanan bu iki ihata/çevre duvarı arasına silo odaları yerleştirilmiş, bunlardan ikisi büyük diğerleri daha küçüktür.

b) Silo Odaları: 1 nolu silo odası 12 x 15 m, 2 nolu silo odası 9 x 7.5 x 11 m ölçülerindedir. Ancak, her iki

odanın da batı duvarlarına henüz ulaşamamıştır. Buna göre; her iki silo odası toplam 22 m genişliğinde ve 15 m'yi aşan uzunluktadır. 1 nolu silonun korunan duvar yüksekliği 4 m'dir. Doğu duvarı, ihata/çevre duvarına yaslanmıştır. 1 ve 2 nolu siloların tabanları taş döşelidir. Taş tabanda, çatıyı taşıyacak ağaç dikme yerleri de tespit edilmiştir. Siloların duvarları ve taş döşeli tabanlarının fermante olmuş organik bir madde ile kaplandığı anlaşılmaktadır. 3 nolu silo odasının ölçüleri 6,5 x 6 x 3 m'dir. Bunun da batı duvarı diğer odalarda olduğu gibi henüz açılmamıştır. Korunan duvar yüksekliği 2,5 m'dir. Doğu duvarı ihata/çevre duvarına yaslanmıştır. 1 ve 2 nolu silo odalarında görülen bütün özellikler 3 nolu silo odasında da görülmektedir. Taş taban üzerindeki organik madde kalıntılarının dışında başka bir malzemeye rastlanmamıştır.

Üç silo odası, işlevini tamamladıktan sonra, höyük dışından getirilen kistli-kireçli toprakla tamamen doldurulmuştur. Bu dolgu toprağı içerisinde farklı dönemlerin malzemeleri toplanmıştır. Buluntular: ETÇ tek renkli ve boyalı kap parçaları ile çoğunlukla Eski Hitit Dönemi'nden bilinen çanak-çömlek, *rhyton* parçaları, ağırşaklar, tezgah ağırlıkları, kapaklar, tunç iğneler, çiviler, ok ucu ve bir aslan bacağının tasvir edildiği alçak kabartma tekniği ile yapılmış kemikten applike parçaları ve iki adet kemik çekiç başıdır.

c) Yuvarlak Silo: 1 nolu silo odası işlevini yitirdikten sonra onun üzerine kurulmuştur. Yuvarlak silo, bu odanın batı yarısını kaplamaktadır. Taban tamamen orta boylu taşlarla kaplanmıştır. Taş döşeli taban, ortaya doğru eğimli olup dört yönden gelen taş döşeli ve merkezde birleşen oluklar saptanmıştır. Bu yuvarlak silo, Boğazöy - Hattuşa'daki siloların tam benzeridir.

Frig kültür katının iki evresine ait bol miktarda ancak tümlenemeyen seramik parçaları ve yanmış ağaç kalıntıları da açığa çıkartılmıştır.

Aykut Çınaroğlu

Küllüoba Kazısı

Eskişehir ili, Seyitgazi ilçesi sınırları içinde yer alan Küllüoba'da bu sene yapılan çalışmalarla da yine çok önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Batı açmalarında GKD'e ait bol miktarda ele geçirilen çanak-çömlek, stratigrafik açıdan ve aynı zamanda komşu bölgelerle olan ilişkilerin saptanması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bir üstteki geçiş dönemi suru ve bununla ilişkili mekanlar, bu sene daha geniş bir alanda araştırılabilmiş ve bu şekilde, bu dönem genel yerleşim planı hakkında daha ayrıntılı bilgiler elde edilebilmiştir.

Doğu açmalarında da esas itibarıyla geç İTÇ II yerleşmesine ait Kale'nin genel yerleşim planının ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Evlerin arka kısımlarının dayandığı Kale suru belli aralıklarla

gayet belirgin zikzaklar oluşturmaktadır. En az üç ana evre içeren Doğu Kapısı'nın planı tamamen ortaya çıkarılmış olup daha iyi korunduğu anlaşılan alttaki evre önümüzdeki yıl kazılacaktır.

Batı Anadolu mimarlık tarihi açısından büyük önem taşıyan, Kale yerleşim planındaki kapı-avlulu saray sıralaması, İTÇ'nda bu kadar açık bir şekilde ilk defa Küllüoba'da ortaya çıkarılmış bulunmaktadır. Şiddetli yangına maruz kalmış olan Kale'nin güneydoğu köşesindeki mekan içinde, köşelerden birinde bir fırın ve ortada da bir ocak yer almaktadır. Mutfak olarak kullanıldığı anlaşılan bu mekan içinde, 50'nin üzerinde stratigrafik açıdan büyük önem taşıyan, tüm veya tümlenebilir çanak-çömlek ve diğer buluntular ele geçirilmiştir. Ayrıca geç İTÇ II katlarında ilk defa bir maden kalıbı parçası bulunmuştur.

Önümüzdeki yıllarda özellikle, İTÇ'na geçiş dönemi yerleşimi ve İT II dönemi Kale planlarının tümlenmesine yönelik kazı çalışmalarına devam edilecektir.

Turan Efe

Tarsus-Gözlükule'de Yarım Yüzyıl Aradan Sonra Yeniden Çalışmalara Başlanıldı!

1999 yılında hazırlıklarına başlanılan Tarsus-Gözlükule Bölgesel Araştırma Projesi, Boğaziçi Üniversitesi'nin Bryn Mawr College'ın katkıları ile ortak bir çerçevede yürüttüğü uzun vadeli bir araştırma-kazı-koruma çalışmasıdır. Enterdisipliner bir ekip tarafından 1-30 Eylül 2001 tarihleri arasında gerçekleştirilen ilk sezonumuzda höyük üzerinde ve çevresinde, ayrıca Adana Bölge Müzesi'nin depolarında faaliyetlerde bulunuldu:

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırmaları Enstitüsü Jeodezi Bölümü üyelerinden Haluk Özener ve arkadaşları höyüğün yeni bir topografik haritasını çıkarttılar.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırmaları Enstitüsü Jeofizik bölümü Prof. Cemil Gürbüz önderliğinde höyüğün ve eteklerinin seçilen bazı bölgelerinde jeoradar ölçümleri yürütüldü.

Ege Üniversitesi'nden bize katılan jeomorfologlar Doç. Ertuğ Öner başkanlığında Berdan Çayı'nın oluşturduğu ovanın gelişimini anlamak için höyük'ün güneyinden denize doğru bir eksen üzerinde 10 ayrı sondaj yaptılar.

Höyük'ün bugüne kadar kazı yolu ile henüz araştırılmamış batı tepesinin üzerinde bir yüzey araştırması gerçekleştirildi.

Adana Bölge Müzelerinin depolarında bulunan Goldman kazılarında ele geçmiş bütün etüdlük

malzeme yeniden elden geçirilip dijital arşiv oluşturulmaya başlandı. Boğaziçi Üniversitesi Kimya Bölümü üyelerinden Prof. Hadi Özbal etüdlük maden eserlerden analizleri yapılmak üzere mikro örnekler aldı.

Aslı Özyar - Günhan Danışman

2001 Dönemi İkiztepe Kazısı

İstanbul Üniversitesi ile Kültür Bakanlığı adına yürütülmekte olan Samsun İkiztepe kazı çalışmaları 2001 döneminde 28 Temmuz ile 08 Eylül tarihleri arasında 43 gün süre ile gerçekleştirildi.

Bu dönem kazıları yine Tepe I'nin kuzey yamacında yer alan ve 2000 döneminde "M" açması adı verilerek kazılmaya başlanılan 200 m²'lik alanda geliştirildi. Bu alanda 1975-1987 dönemlerinde ortaya çıkartılmış bulunan İTÇ mezarlığının devamını aramak için höyüğün formasyonuna paralel olarak 2000 döneminde durdurulan yüksekliklerden değişik seviyelere kadar daha da derinleşildi.

Bu derinleşme sonucunda 16 aded basit toprak mezar daha ortaya çıkartıldı. Bu mezarlardan 6 adedi b.3711 nolu buluntu yerinde, 10 adedi de b.3702 ve b.3720 nolu buluntu yerlerinde görüldü. Bu mezarlardan 12 adedi hediyevidir; Sk.651'de 1 adet frit boncuk, Sk.653'de tunç 2 küpe ile kavkı 1 pandantif, Sk.654'de kurşun 2 küpe, Sk.655'de frit 1 kolye, Sk.656'da tunç 2 küpe, Sk.657'de kurşun 1 küpe, Sk.658'de tunç 3 mızrak ucu, 1 ustura, 1 zıpkın ucu ve 1 adet frit kolye, Sk.659'da kurşun 2 bilezik ile 3 küpe ve tunç 1 küpe, Sk.660'da tunç 3 küpe, Sk.662'de tunç 2 küpe, Sk.663'de tunç 2 küpe, Sk.664'de dizi halinde frit kulak süslemeleri ele geçti.

Antropolojik incelemeler sonrasında bu mezarların iskeletlerinden Sk.648'in 6 aylık, Sk.663'ün 1-1.5 yaşlarında, Sk.656'nın 2-3 yaşlarında bebeklere, Sk.660'ın 4.5-5, Sk.662'nin 5, Sk.653'ün 7-8, Sk.657'nin 8-10, Sk.661'in 9 ve Sk.655'in 15 yaşlarındaki çocuklara, Sk.664'ün 20-22, Sk.654'ün 35-40 ve Sk.652'nin 50-55 yaşlarındaki kadınlara ve Sk.650 ile Sk.658'in de 35-40 yaşlarındaki erkeklere ait oldukları saptandı.

Mezarları bulmak için derinleşilirken değişik seviyelerde ahşap yapılara ait mimari kalıntılar ile çanak-çömlek ve küçük buluntular da ortaya çıktı. Toplanan çanak-çömlek parçalarının değerlendirilmesinden b.3700 ile b.3701 olarak kodlanan seviyelerdeki kalıntıların İTÇ III'ün ikinci mimari tabakasını, b.3712'deki kalıntıların İTÇ III'ün üçüncü mimari tabakasını, b.3716'daki kalıntıların İTÇ III'ün dördüncü mimari tabakasını, b.3711'deki steril toprak birikintinin İTÇ III mezarlığını, b.3715 ile b.3723'deki kalıntılar İTÇ II'nin birinci mimari tabakasını ve b.3702, b.3720, b.3724, b.3725 ile b.3728'deki birbiri

üzerinde yer alan kalıntıların da 2, 3, 4, 5 ve 6. mimari tabakaları temsil ettiği anlaşıldı. Bu durumda, b.3711 nolu dolguda ortaya çıkan Sk.659, Sk.660, Sk.661, Sk.662, Sk.663 ile Sk.664 nolu mezarlar İTÇ III'e ve b.3702 ile b.3720 nolu buluntu yerlerindeki Sk.648, Sk.650, Sk.651, Sk.652, Sk.653, Sk.654, Sk.655, Sk.656, Sk.657 ile Sk.658 nolu mezarların ise İTÇ II'ye ait oldukları ortaya çıktı.

Çalışmalara son verildikten sonra elde edilen değişik dönemlere ait 69 adedi müzelik 324 adedi de etüdlük olmak üzere toplam 393 adet pt, kemik, boynuz, diş, tunç, kurşun, frit, taş, çakmaktaşı ve obsidiyenden yapılmış eser Samsun Arkeoloji Müzesi'ne teslim edildi.

Önder Bilgi

2001 Yılı Karadeniz Bölgesi Araştırmaları

2001 yılında başkanlığımız altında, Arkeolog Nesrin Özsait, Araş. Gör. Dr. Özdemir Koçak, Araş. Gör. Hamdi Şahin, Araş. Gör. Abdullah Dünder, Arkeolog Mustafa Bilgin'den oluşan ekibimize Bakanlık temsilcisi olarak Milet Müzesi'nden Arkeolog Hasibe Akat katılmıştır.

Kendi sınırlı imkanlarımız yanı sıra, İ.Ü. Araştırma ve Yardım Vakfı Başkanlığı, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı ve esas olarak da Amasya Valisi Sayın Hüseyin Poroy, Vali Yardımcısı Sayın Zikri Şahin, Suluova Kaymakamı Sayın Hasan Tütün, Merzifon Belediye Başkanı Sayın Cahit Toprak'ın yardım ve destekleriyle Amasya'nın Merkez ilçe, Merzifon, Suluova, Gümüşhacıköy ilçeleriyle Samsun'un Vezirköprü, Havza ve Lâdik ilçelerinde 15 – 28 Temmuz 2001 tarihleri arasında yüzey araştırmaları yapılmıştır. Amasya Merkez ilçede Yassıçal kasabasında Büyükevliya Tepesi (RÇ+GRÇ) ve kasabanın sosyal tesislerinde yazıtlı-yazıtsız stel ve mimari elemanlar incelenmiştir.

Merzifon araştırmaları: 1987 yılından beri aralıklarla geldiğimiz ilçenin bu yıl, önceki yıllarda yeterince araştıramadığımız ya da hiç ziyaret edemediğimiz kesimlerini sistematik olarak araştırdık. Önce, Merzifon'un 3 km güneybatısında, şimdiki Buğdaypazarı Mahallesi (= Samadolu) sınırları içinde tespit ettiğimiz Aliğa Pınarı Höyük ziyaret edilmiş ve yine aynı mahallede Killik (RÇ+GRÇ) ve Hacıbayram Tepesi (İTÇ+DÇ+RÇ) yerleşmeleri tespit edilmiştir. Sonra, Kayadüzü, Yolüstü, Ortaova, Hayrettin, Gökçebağ, Sarbuğday, Kamışlı, Kuyu, Türkoğlu, Çamlıca, Hacet, Hacıyakup kasaba ve köyleri ile Tavşan Dağı yükseltilerinde yer alan Yukarıbüyük, Aşağıbüyük, Derealan köyleri ve Telekom Radyolink istasyonu, Radar çevresi olabildiğince araştırılmıştır. Burada Kayadüzü Üçtaş Tepesi ile Samsun –

Merzifon asfaltının ikiye ayırdığı ve mevkiin isminden dolayı Bel adını verdiğimiz höyük, geçen yıllarda tespit ettiğimiz Elma Tepesi, Saribuğday Hamam Tepesi sistematik olarak araştırılmıştır. Merzifon sınırları içinde tespit ettiğimiz 52 yerleşmenin değerlendirme çalışmalarını sürdürüyoruz.

Gümüşhacıköy araştırmaları: 1987 ve 1988 yıllarından beri aralıklarla araştırdığımız ve iyi sonuçlar aldığımız bu ilçede bu yıl, Güplüce ile Esnemez köyleri arasındaki kesimin Kilise Çukuru ve Samsun – İstanbul karayolunun güneyinde, Artıkabak Mahallesi'nin Karamaşat mevkilerinde iki tane RÇ yerleşmesi tespit ettik. Bu kesimin kuzeyinde yer alan Dikmen Tepesi'nin hemen güneydoğu eteklerinde, geniş bir alanda HÇ ve RÇ yerleşmelerini bularak inceledik. Gümüşhacıköy – Merzifon idari sınır kesiminde Keçi ve Koç köyleriyle Bulak Kalesi çevresinde önceden tespit ettiğimiz yerleşmeleri yeniden araştırdık ve iyi sonuçlar aldık.

Samsun ili araştırmaları: Burada Vezirköprü, Havza ve Lâdik ilçeleri araştırılmıştır. Merzifon'un Yukarıbüyük köyünden, Peynir Çayı vadisini izleyerek Vezirköprü'nün Büyükkale (Büyükkale Kayalığı – DÇ), Küçükkale köyleri (Delikkaya ve etekleri: Zayıf İTÇ ve M.Ö. II. binyılı) ile Kızılcakoru köyü yaylasında Kızılcakoru Çayırı (RÇ) yerleşmeleri tespit edilmiştir. Havza ilçesinin güneydoğusundaki Karga ve Kemaliye köylerinde iki yerleşme (Karga Höyük : İTÇ ve Kemaliye- Sivritepe: İTÇ + M.Ö. II. binyılı) tespit ettik. Lâdik ilçesinde önceden tespit ettiğimiz Sarıgazel Höyük (KÇ+İTÇ+M.Ö.II. binyılı+DÇ) incelendikten sonra, Ayvalı köyü ile Teberoğlu köyleri araştırılmıştır. Teberoğlu'nda Köyüstü Göl mevki ve Boz Başları mevkilerinde iki RÇ ve GRÇ yerleşmesi tespit edilmiştir.

İyi sonuçlar veren Orta Karadeniz Bölgesi araştırmalarımızı tamamlamak amacıyla önümüzdeki yıl da devam etmek düşüncesindeyiz.

Mehmet Özsait

Isparta – Atabey Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı 2001

1993 yılından beri İ.Ü. Rektörlüğü Araştırma Fonu'nun maddi desteği ile sürdürülen Harmanören kazısına 2001 yılında iki açma ile devam edilmiştir. Alan yöneticiliğini Arkeolog Nesrin Özsait'in yaptığı kazıya Araş. Gör. Dr. Özdemir Koçak, Araş. Gör. Hamdi Şahin, Araş. Gör. Abdullah Dünder, Öğr. Gör. Adem Işık, Arkeolog Mustafa Bilgin ile Fakültemiz Tarih, Arkeoloji, Sosyal Antropoloji ile Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma-Onarım Bölümü'nden yirmi altı yüksek lisans ve lisans öğrencisi ve Isparta Müzesi'ni temsilen Arkeolog Behçet Süzen ve

Arkeolog İlhan Güceren katılmıştır. 4 Ağustos – 10 Eylül 2001 tarihleri arasında sürdürülen kazı yanı sıra, kazı evimizde ekibimiz ve öğrencilerimiz tarafından buluntuların konservasyon ve restorasyon çalışmaları yapılmıştır.

2000 yılında açtığımız R Açması'nın kuzeyinde S ve güneyinde T açmaları açılmıştır. Çalışmalara bu alanda devam edilmesinin nedeni, açma duvarları içinde geçen yıl tespit ettiğimiz küpler olmuştur. 5 X 5 m boyutlarında başlanan her iki açma da, küplerin buluntu durumuna göre genişletilmiştir. Açma S'de sekiz, Açma T'de beş olmak üzere toplam on üç küp mezar açığa çıkarılmıştır. Doğanın tahribinin yanı sıra, Tunç Çağı ve günümüz insanının yaptığı tahribat da görülmüştür. Doğu – batı doğrultusunda, meyilli olarak yerleştirilen mezar küplerinin kuzey ca güneye sapsaplarla doğuya bakan ağız açıklıkları yine farklı iki tipte kapatılmıştır. Küpün ağız ya daha küçük başka bir küple kapatılmış veya düz, büyük bir taş, kapak taşı olarak kullanılmıştır. Kapak taşının veya küpünün etrafı ve üstü, ana mezar küpünün omuzu ile birlikte toplama tarla taşlarıyla örtülmüş ve korunmaya alınmıştır.

Bu yıl da gerek mezar küpleri ve gerekse mezar armağanları bize yeni formlar kazandırmıştır. HÖM 01S1, HÖM 0154 ve HÖM 0157 orta boy benzer form gösteren küpler olup, ağız açıklıkları dört tutamaklı, kase biçimli, geniş ağızlı çömleklerle kapatılmıştır. Bu tip çömleklere Anadolu'nun bazı yörelerinde "tirki" denilir. Bunlardan birinin içinde "red-cross" görülmektedir.

Madeni buluntular öncekilerden farklı değildir. Bu yıl, tunç halka küpeler, bir tunç iğne, bir tunç bilezik bulunmuştur. HÖM 0155'de ele geçen beş spiral tunç halkanın *Cranium* çevresinde alt alta ele geçmeleri, bunların bir saç süsü veya giyim aksesuarı olabileceği fikrini vermektedir. Ele geçen on sekiz mezardan dokuzunda gömü tespit edilebilmiş, bunlardan birinde üç, ikisinde de ikişer birey görülmüştür. *Red-cross* bezemesi ve armağanlar bize İTÇ 2 sonu ve İTÇ 3 başlarını vermektedir. Bu yıl OTÇ başlarını veren buluntuya rastlayamadık. Temizlenmesi ve tümlenmesi yapılan yirmi üç envanterlik ve üç etüdük eser Isparta Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir. Kazıda ele geçen iskelet kalıntıları, incelenmek üzere yine A.Ü. DTCF Paleantropoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Berna Alpagut'a gönderilmiştir.

Mezarlığın yayılım alanında İTÇ 3 ve OTÇ gömülerinin yoğunluğunu ve kesişmelerini izleyebilmek amacıyla önümüzdeki yıl da bu kesimde çalışmak düşüncesiyiz.

Mehmet Özsait

Çorum Hüseyindedede Tepesi Kazıları ve Bölgede Sürdürülen Yüzey Araştırmaları

Çorum Hüseyindedede, 2001

Doç. Dr. Tunç Sipahi ve Doç. Dr. Tayfun Yıldırım tarafından Çorum bölgesi yüzey araştırmaları 1996 yılından beri yürütülmektedir. Araştırma programında, Çorum il merkezinin batısı ve güney batısındaki eski yerleşimlerin tespiti amaçlanmıştır. 1997 yılı araştırmalarımızda, Sungurlu ilçesinin kuzeyinde, Yörüklü kasabası sınırlarında kalan Hüseyindedede Tepesi'ndeki Eski Hitit yerleşimi tespit edildi. Temizlik amaçlı bir kazı hemen o yıl başlatıldı. Adı geçen öğretim üyelerinin takip eden yıllarda, Çorum Arkeoloji Müzesi ile birlikte yürüttüğü kazılar sırasında iki adet Eski Hitit kült vazosu bulundu. Bu buluntularla, tüm veya sağlam Eski Hitit kabartmalı vazolarının sayısı üçe ulaşmıştır.

Bu vazolara ek olarak, 2001 yılı kazılarında bir başka kabartmalı vazoya ait yeni bir parça ortaya çıkarıldı. Bu parça, üzerindeki tasvir ile İnandık vazosuna tam bir paralellik göstermektedir. Böylece, Hüseyindedede'de en az üç adet Eski Hitit kült vazosunun varlığı kesinleşmiştir. Hüseyindedede'nin mimarisi, kuzey-batı yönünde, ana kaya çevresinde yayılım göstermiştir. Tek evreli yerleşimde, dini bir yapı ve onun çevresinde tipik Eski Hitit ev planında yapılmış yapı grupları yer alır. Bu yapılar birbirine simetri göstermeyen odalardan oluşur. Birbirine yaslanan yapı kompleksleri arasında küçük bir sokak da bulunmaktadır. Duvarlar arazi eğimine bağlı olarak kademeli olarak yapılmış, ana kayaya denk gelen yerlerde kaya içine açılan düzgün yataklara oturtulmuşlardır. Temellerde en alt sıraya iri yassı taşlar döşenmiş, daha üst sıralardaki yuvarlak dere taşları ile duvarın ağırlığı yayılmış, taş örgü yüksekçe tutularak, teraslama seviyesi aşıldıktan sonra duvarın üst kısımları kerpiç tuğla ile örülmüştür. Ortaya çıkartılan yapı gruplarının 75 m kadar güney ve güneybatısında açılan düzenli sondaj çukurlarında, mimarinin devamlılığını gösteren her-

hangi bir iz tespit edilememiştir. Buralardaki yoğun tarımsal faaliyet tek evreye ait mimari kalıntılarını tahrip etmiş olabilir. Hüseyinde'de'nin mimarisi; İnadık, Alaca Höyük, Boğazköy ve Alişar'daki Eski Hitit Dönemi yerleşimlerine katkı sağlayacak niteliktedir. Kazılarda ele geçen metal buluntu az sayıdadır. Herhangi bir yazılı belge izine bugüne kadar rastlanmamıştır.

1997-2001 kazılarında bulunan çanak-çömleğin ve kabartmalı vazoların restorasyon işlemleri tamamlanmış olup, yakında açılacak olan yeni Çorum Arkeoloji Müzesi'nin Hüseyinde'de vitrininde teşhir edileceklerdir. 2000 yılında ara verilen yüzey araştırmalarımız 2001 yılında Hüseyinde'de çevresinde ve Çankırı ili sınırları içinde sürdürüldü. Özellikle, Çankırı il sınırlarındaki İnadık'a doğru olan kesimde arazi taramalarımız yoğunlaştırıldı. Çorum ili ve kısmen Çankırı ili sınırları içinde kalan bölgede M.Ö. III. II. ve I. bine ait seramik veren yerleşimler tespit edilmiş, çok sayıda Roma yerleşimi ve mezarlık alanları belirlenmiştir. Ayrıca, Çorum il merkezinden itibaren batıya doğru olan alanda, seyrek Galat seramiği görülmüştür. Çalışmalarımız Kültür Bakanlığı, Çorum Valiliği ve Ankara Üniversitesi tarafından maddi yönden desteklenmiş, Sungurlu Kaymakamlığı tarafından sağlanan araç ile 2001 yılı yüzey araştırmalarımız sürdürülmüştür.

Tunc Sipahi - Tayfun Yıldırım

Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı

Aşağı-Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri, Van'ın 11 km kuzeydoğusunda, Van-Özalp karayolu üzerinde, Dereüstü köyü sınırları içerisinde yer alır. 2001 kazı sezonunda her iki kalede de kazı çalışmaları sürdürülmüştür.

Aşağı Anzaf Kalesi: 2001 yılı çalışmalarının öncelikli amaçlarının başında kale kapısı ile yerleşmenin kuzeyinde yer alan oda ve salonlarının bağlantılarını araştırmak olmuştur. 23 x 5 m boyutlarındaki açmada kuzey-güney doğrultulu 175 cm uzunluğunda, 67 cm genişliğinde bir taş duvar ortaya çıkarılmıştır. Orta Çağ'a tarihlenen bu duvarın tabandan yüksekliği 50 cm'dir. Bu duvarın altında bir insan iskeleti ortaya çıkarılmıştır. Doğu-batı yönünde yer alan iskeletin yanında ölü hediyeilerine rastlanmamıştır. Basit toprak gömü niteliğinde olan mezarın uzunluğu 2 m, yüzeyden derinliği ise 50 cm'dir.

Yukarı Anzaf Kalesi: Yukarı kaledeki çalışmaların odak noktasını da daha önceki kazı sezonlarında ortaya çıkarılan pithoslu depo odalarının niteliğini ve yayılım alanını ve diğer mimari birimlerle olası bağlantılarını saptamak olmuştur. Kalenin en yüksek

noktasında yer alan Haldi Tapınağı'nın kuzeybatısında uzanan, geniş terasın, hemen kuzeyinde yer alan depo odaları batıdan doğuya doğru sıralanmışlardır.

1 nolu depo odasının güneyinde başlatılan çalışmalarda doğu - batı doğrultulu 2 m genişliğinde bir kerpiç duvar belirlenmiştir. Duvarın güneyinde yoğunlaştırılan çalışmalar sonucunda 1 nolu koridor olarak adlandırığımız bölüm ortaya çıkarılmıştır. Bu koridorda yapılan çalışmalar sonucunda, yüzeyden 3.7 m derinlikte tabana ulaşılmıştır. 1 nolu koridordan da yine güneye açılan bir kapı belirlenmiştir. 1 nolu koridor ile doğusunda yer alan 2 nolu koridoru birleştiren kerpiç duvarın genişliği 1.5 m'dir. 2 nolu koridor aynı zamanda 2 nolu depo odasının güneyinde yer almaktadır. Bu koridor 2.6 m genişliğinde ve 5 m uzunluğundadır. 2 nolu koridor ile 3 nolu koridor arasında bulunan kerpiç duvarın genişliği 1.5 m olup 2 nolu koridorun doğu sınırını belirlemektedir.

3 nolu koridor 2 nolu koridorun doğusunda ve 3 nolu depo odasının güneyinde yer almaktadır. 3 nolu koridor 6.6 x 2.6 m ebatlarında ve dikdörtgen planlıdır. 3 nolu koridora 3 nolu depo odasından açılan bir kapının olduğu 2000 yılı çalışmaları sırasında belirlenmişti. 3 nolu koridor ile doğusunda bulunan 4 nolu koridoru ayıran kerpiç duvarın genişliği yine 1.5 m'dir. 4 nolu koridor aynı zamanda 4 nolu depo odasının güneyinde yer almaktadır. Bu koridor 5 x 2.6 m ebatlarında olup dikdörtgen planlıdır. 4 nolu koridorun doğusunda yer alan ve 5 nolu koridoru ayıran kerpiç duvarın genişliği, 1.5 m'dir. 5 nolu koridor aynı zamanda 5 nolu depo odasının güneyinde yer almaktadır.

2000 yılı çalışmaları sırasında 5 nolu depo odasının güneyinde yer alan taş basamaklar takip edildiğinde 5 nolu koridora ulaşılmıştır. Bu koridoru diğer koridorlardan ayıran en önemli özellik; kuzey-güney yönünde uzun bir koridor olmasıdır. 2001 yılı kazı çalışmaları sırasında 15 x 2.6 m ebatlarında saptanan koridorun, güney duvarının kalınlığı anlaşılammıştır. Bu koridorun kuzey-güney uzantısının 9.5 m'sinde batıya açılan bir kapı girişi belirlenmiştir. Bu açmadaki çalışmalarda kerpiç duvarların, şiddetli bir yangın geçirmesi sonucu tuğlalaştığı görülmüştür. Yine bu yangın sonucunda koridorda bulunan ahşap hatıl parçaları, çanak-çömlek parçaları ve diğer buluntular yanmış bir halde in situ olarak bulunmuştur. Bu koridorun doğusunda, doğu-batı doğrultulu birbirine paralel uzanan ve daha da ileri gittiği anlaşılan iki koridor belirlenmiştir. Bu koridorların doğu bölümleri arazinin eğiminden dolayı yangın sırasında yıkıldığı belirlenmiştir.

2001 yılı çalışmaları sonucunda, çok sayıda amorf durumda demir ok uçları, bronz mobilya parçaları, öğütme taşları, taş kaplar, pithos parçaları, çanak-çömlek parçaları bulunmuştur. Ancak 2001 yılının en

önemli buluntusu kilden yapılmış, çivi yazılı tablettir. Çok büyük bir şans eseri, tahrip olmadan ortaya çıkarılan tabletin ön, alt ve arka yüzünde toplam 26 satırlık çivi yazısı bulunmaktadır. Satır araları çizgi ile belirtilmiştir. Yukarı Anzaf Kalesi'nin ilk çivi yazılı tabletini oluşturan bu eser, aynı zamanda Urartu tarihi içinde çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü, Urartu Krallığı'nın yayıldığı alanda 100 yıldan beri kazı çalışmaları yapılmasına karşın, ele geçen çivi yazılı tablet sayısı 21'i geçmemektedir. Tabletten hangi kral dönemine ait olduğu şimdilik bilinmemekle birlikte, en geç M.Ö. 8 yy'a ait olduğu söylenebilir.

Oktay Belli

Yoncatepe Kalesi ve Nekropolü Kazısı 2001 Yılı Çalışmaları

Modern Van şehrinin 9 km güneydoğusunda bulunan Yukarı Bakraçlı (eski Yedi Kilise) köyü, Van Ovası'nın doğusunu yarım ay şeklinde çevreleyen Varak (2800 m) ve Erek Dağları'nın (3200 m) hemen batı eteğinde yer almaktadır. Bakraçlı köyünün 1.5 km güneydoğusunda bulunan Yoncatepe Kalesi ve Nekropolünde, yerleşmenin en yüksek kesiminde yer alan ve her biri 10 x 10 ölçülerindeki 6 açmada kazılara devam edilmiştir. Bu yılki çalışmaların başlıca amacı; bütün açmalarda, yaklaşık 600 m²'lik bir alanda yayılım gösteren mimari birimlerin yayılımını ve işlevlerini saptamak olmuştur.

Önceki yıllarda ortaya çıkardığımız pithoslu depo odasının batı ve kuzeyinde yer alan F7, G7, F6 ve G6 açmalarında çalışmalar yoğunlaştırılmıştır.

Pithoslu depo odasına batı yönden bir kapı ile bağlı F7I odasının, yine bir kapı açıklığı ile bağlandığı batısındaki alanda sürdürülen çalışmalarda, kuzey-güney yönlü, F7, G7 ve G6 açmalarına yayılan yaklaşık 14 x 8 m ölçülerinde, dikdörtgen planlı bir mimari ortaya çıkarılmıştır. Alanın genişliği ve henüz olası taşıyıcılara ait herhangi bir ize rastlanmaması buranın doğudaki yapılara geçişi sağlayan bir açık avlu olabileceğini göstermektedir. Pithoslu depoya girişi sağlayan küçük odanın hemen kuzeyinde, kuzey duvarları ortak, 2.75 x 3.00 m ölçülerinde, kare planlı küçük bir oda daha ortaya çıkarılmıştır. F7 III olarak adlandırılan bu odanın da güneyinde yer alan F7 I odası gibi, doğusunda yer alan salon veya depolara geçişi sağlayan bir ön giriş olması muhtemeldir. Odanın doğu duvarı üzerinde açılmış 1.25 m genişliğindeki açıklık bunu göstermektedir. Yine bu oda, F 7 I odası gibi, doğusunda yer alan geniş alana (F7II), 1.10 m genişliğinde ve 1.75 m derinliğinde bir kapı açıklığı ile bağlıdır.

F 7 II alanına batı yönden bir kapı açıklığı ile bağlı diğer bir oda da, F6 açmasında saptadığımız kuzey-güney yönlü, 3 x 6.10 m ölçülerinde, dikdörtgen plan

veren odadır. Odanın doğu duvarı yaklaşık 2.90 m kalınlığındadır ki bu kalınlık, bir oda duvarı için oldukça fazladır. Gelecek kazı sezonunda bu alanda yapacağımız kazılarla bu duvarın ve doğusundaki olası yapıların plan ve niteliği hakkında daha açıklayıcı veriler elde edebileceğimizi ummaktayız.

F7 II alanının kuzey kısa duvarı üzerinde, 1.25 m genişliğinde ve 1.75 m derinliğinde bir kapı geçidi saptanmıştır. Bu geçiştten sonra geçilen alanın hemen batısında yine 1.25 m genişliğinde ve 1.55 m derinliğindeki bir açıklıkla ulaşılabilen, 2.25 x 2.10 m ölçülerinde, kare planlı, oldukça küçük bir oda saptanmıştır (G7I).

Yine bu yılki çalışmaların önemli mimari buluntularından biri de, F7 II olarak adlandırdığımız, kuzey-güney yönlü, dikdörtgen planlı mimarinin batı uzun duvarı üzerine açılmış, 2.75 m genişliğinde ve yaklaşık 4.50 m derinliğindeki bölümdür. Bu bölümün F7II ve bu alanın doğusunda yer alan mimari birimlere ana girişi sağlayan bir kapı olduğu söylenebilir. Kapının kuzeyindeki alan oldukça ilginç mimari özellikler göstermektedir. Bu alanda duvar kalınlığının 5 m'ye kadar çıktığı bu duvarın aynı zamanda, dışardan G7I mekanını da çevrelediği görülmektedir. Ana kapının kuzeyine ve G 7 I odası ile bu alanda yer alan odaların kuzey duvarlarına destek olabilmesi muhtemel bu geniş duvarların, işlevlerini tam olarak saptamak, bu kazı sezonunda mümkün olmamıştır. Sal taşları ile oluşturulmuş ve üst düzlemleri aynı seviyede ve çok düzenli olan bu alanların, yapıların ikinci katları ile ilişkili teras veya platform yükseltmeleri olması da mümkündür.

Oktay Belli

Enez 2001 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları

Enez (Ainos), Kuzey Ege sahilinde, Meriç (Hebros) Nehri'nin denize döküldüğü yerde oldukça iyi korunmuş iki limanı olan, aynı zamanda Balkanlar, Ege dünyası ve Anadolu'ya bağlanan kara, nehir ve deniz yollarının kesiştikleri yerde kurulmuş önemli bir kültür ve ticaret merkeziydi. Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İ.Ü. Araştırma Fonu ve bu yıl ilk kez Sanatçı arkeolog Candan Erçetin'in parasal destekleriyle yürütülen Enez Arkeoloji Kazısı ve onarım projesi çalışmaları dört ayrı alanda yapılmıştır.

1. Kale içi çalışmaları, 1999 ve 2000 yıllarında başlanan ancak açmanın derin ve büyük bir alana yayılmış olmasından dolayı bitirilemeyen IV ac ile kuzeyinde yer alan IV ad açmalarında gerçekleştirildi. Kalenin diğer kesimlerinde yapılan açmalarda olduğu gibi bu alanda da, yukarıdan aşağı doğru Osmanlı, Orta Çağ, Bizans, Roma, ve Grek dönemlerine ait kültür katlarının temsil edildikleri duvar kalıntıları ile

küçük buluntular ele geçti. Açmanın Osmanlı dönemine ait olan 1.kültür katında Çanakkale üretimi çömlek parçalarının yanı sıra, bugüne değin benzerlerini yalnızca Enez'de rastladığımız yeşil sırlı yayvan ve derin tabaklar, yüksek ayaklı meyvelikler, kaseler gün ışığına çıkmıştır. Orta Çağ ve Bizans'a ait katmanlar içinde düzensiz biçimde dokuz ayrı mezar saptandı. Kaldırılan mezarların altından, Roma İmparatorluk dönemine tarihlenen tabakada dikdörtgen plan gösteren bir yapının kalıntıları ile tonozlu bir odanın girişi ortaya çıktı. Moloz yığınının en altında yer alan ve yer yer 3.00 kalınlığa kadar varan Grek tabakası içinde kırmızı figür, siyah figür ve Oryantalizan üslupla bezenmiş veya Korinth etkili çömlek parçaları çoğunlukta idi. Buradan ele geçen en önemli çömlek parçaları kuşkusuz Polos ressamı ile İstanbul 7314 ressamının atölyelerinden çıktıkları anlaşılan eserlerdir.

2. Modern kentin merkezinde yapılan açmada ortaya çıkan ve Helenistik/Roma dönemine tarihlenen büyük taş bloklarından oluşan cadde ile altından geçen kanalizasyonun şehir merkezine doğru devam ettiği anlaşıldı. Söz konusu cadde Ainos'un şehircilik anlayışını ve sosyoekonomik yapısını gösteren kentin önemli kalıntılarında birisi olduğu için çok önemlidir.

3. Taşaltı Nekropolü'nün batısındaki yamaçta yapılan açmada antik çağ Enez kentinin çöplüğünün kuzey sınırı tespit edildi. Çöplükte Arkaik, Klasik ve Helenistik dönemlerine ait oldukları anlaşılan çok miktarda pişmiş toprak eser ortaya çıktı. Bu eserler, Enez'in Eski Çağda Anadolu, adalar ve Yunanistan arasında yer alan çok önemli bir ticaret, endüstri ve askeri merkez olduğunu göstermektedir.

4. Çakıllık alanında yapılan açmada sağlam durumda bir hydria bulundu.. Yatay renkli şeritlerle süslü olan eser kremasyon gömü için kullanılmıştır.

Onarım: 1) Bu yıl Aya Sofia Kilisesi (Fatih Cami) mihrabında yer alan ve 18. yy'a ait olan süslemeler temizlenmiş ve taşıyıcıya bağlanmıştır. 2) Kalenin kuzey dışında yer alan büyük kulenin yıkılmakta olan doğu duvarı aslına uygun şekilde onarılarak koruma altına alınmıştır.

Sait Başaran

Doğu ve Kuzeydoğu Lykia – Güneybatı Pisidia Epigrafik – Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları projesi 2001 Yılı Çalışmaları

Antalya ili sınırları içinde 1990 yılından bu yana, Avusturya Bilimler Akademisi Küçükasya Komisyonu'nun finans desteğiyle uygulanmakta olan projeye ilişkin çalışmalara Temmuz – Ağustos aylarında devam edilmiş; yüzey araştırmalarına proje asistanları

olarak Araş. Gör. Hüseyin Sami Öztürk (M.A., Marmara Üniv. Fen - Edebiyat Fak.) ve Arkeolog – Eskiçağ Tarihçisi Ayşegül Ergene (M.A.) katılarak ve özverili çalışmalarıyla önemli katkılar sağlamışlardır.

Ziyaret edilen toplam 63 antik ören yerinin 18'inde, çoğunluğunun adak ve mezar yazıtlarının oluşturduğu toplam 43 yeni yazıt tespit edilerek, bunların dokümantasyonu yapılmıştır. Bu buluntuların ışığında varılan önemli sonuçlar şunlardır: Akdağ'ın kuzey kuzeydoğu yamacındaki Tanabeli (Danabeli) mevkiinin 2 km kadar batısında bulunan ve Antalya Müzesi'nin Elmalı'daki deposuna teslim edilen 17 adak yazıtı vasıtasıyla burasının Tanrı Kakasbos'a ait bir kült yeri olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu yer büyük ölçüde tahrip edilmiş olup, her tarafta adak fragmanları görülmektedir.

2000 yılında, Hisarçandır köyü sınırları içindeki Havuzönüdamı'nın 1.5-2 km kadar kuzeyinde, İkizce (Ekizce) ya da Sedir Yaylası mevkiinde tespit edilmiş olan Tanrı Ares'e ait bir kült yerinde bu yıl da yeni buluntular elde edilmiştir. Antikçağ'da çok rağbet gördüğünün ve çevredeki birçok yerden (örneğin Myra ve Kitanaura'dan) ziyaretçilerin geldiğinin anlaşıldığı ve bir adak yazıtı vasıtasıyla Kitanaura kentinin *ethnikon*'unun da (Kitanaureus) ilk kez belgelendiği bu kült yeri oldukça iyi korunmuş durumda olup; araştırma ekibi 2002 yılında da burada çalışmalarını sürdürmeyi planlamaktadır.

Sivridağ'ın 1 km kadar doğusundaki Gavurbeleni mevkiinde, Typallia, Trebenna ve Onobara antik kentlerinin egemenlik alanlarının birbirlerini sınırladığı bir yerde bir kaya yazıtı bulunmuştur. Söz konusu yazıt muhtemelen Typallia (ya da Trebenna) ile Onobara arasındaki sınırı göstermekte olup; 2. satırdaki T ve O harfleri Typallia ve Onobara'nın topografik konumlarına uygun biçimde kazındığı için, Typallia – Onobara sınırı seçeneği akla daha yakın görünmektedir.

Gavuryolu'nun 1 – 1.5 km kuzey – kuzeybatısındaki Dipsiz – Dinek Çeşmesi (Çatılı Tarla) mevkiinde elde edilen bir mezar yazıtı vasıtasıyla, Trebenna – Onobara *sympoliteia*'sının egemenlik alanının denize kadar ulaştığı kesinlik kazanmıştır.

Kavak Dağı'nda, 1300 – 1400 m yükseklikteki antik yerleşme yeri (büyük bir olasılıkla, Phaselis egemenlik alanındaki antik Mnara ya da Marmara Kenti), özellikle adının tespiti amacıyla ziyaret edilmiş; büyük ölçüde tahrip edildiği görülen kent alanında, yalnızca biri artık okunamayacak derecede tahrip olmuş bir yazıt taşıyan 15 lahit ile yazıtlı bir kaide taşı belirlenmiş; fakat kent adına ilişkin herhangi bir ipucu elde edilememiştir.

2001 yılı çalışmaları sırasında ziyaret edilen yerlerde definecilerin yol açtığı tahribatın korkunç derecelere

ulaştığı da, araştırma ekibinin büyük bir üzüntüyle gözlemlediği bir başka önemli noktadır.

2001 yılı çalışmalarıyla Doğu Likya'daki Çandar Vadisi'nin araştırılması büyük ölçüde tamamlanmış bulunmaktadır. Araştırma ekibi gelecek yıllarda bu vadinin güneyinde, antik Idebessos, Akalissos, Kromi, Korydalla ve Rhodiapolis'in bulunduğu alanda ve kıyı bölgesinde, Phaselis ve Olympos kent ve egemenlik alanlarında araştırmalar yapmayı planlamaktadır.

Bülent İplikçioğlu

Ankara Roma Hamamı Çalışmaları

Ankara Roma Hamamı, 2001

1937-47 yılları arasında gerçekleştirilen birtakım çalışmalardan sonra, 1995 yılından itibaren sistemli ve planlı çalışmaların yeniden başlatıldığı Roma Hamamı ören yeri, özellikle 1998 yılından itibaren, Kültür Bakanlığı Müşaviri, Arkeolog İlhan Temizsoy başkanlığında ve Müze Araştırmacısı İzzet Esen'in başkan yardımcılığında gerçekleştirilen çok yönlü çalışmalar sonrasında, bir açık hava müzesi görünümüne kavuşmuştur.

Ayrıca 2000-2001 yıllarında, ören yerinde kurtarma kazısı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bakanlık Müşaviri, Arkeolog İlhan Temizsoy başkanlığında gerçekleştirilen bu çalışmaların amacı, Orta Çağ Ankara şehri dış sur duvarlarının, ören yeri içinden geçtiği düşünülen bölümünü açığa çıkarmaktır. Bu amaçla 2000 yılında başlanılan kazı çalışmalarında İslami geleneğe mezarlar seviyesine ulaşılmış, 2001 yılı çalışmalarına da bu seviyeden devam edilmiştir.

08.10-04.11.2001 tarihleri arasındaki 2001 yılı çalışmalarında da kerpiç sanduka tarzındaki mezarlara, inhüstasyon gömülere ve herhangi bir mezar mimarisine bağlı olmayan iskeletlere rastlanılmıştır. Gömü biçimleri ve diğer arkeolojik veriler değerlendirildiğinde bu mezarlar, Geç Osmanlı Dönemi'ne tarihlenmektedir.

A-24 ve A-25 açmalarında sürdürülen derinleşme çalışmalarında, birtakım mimari kalıntılara da ulaşılmış, tespit edilen bu mimari kalıntıların yanı sıra, *hypocaust* sistemli tuğla döşemeli bir taban açığa çıkarılmıştır. Ancak dar bir alanda, küçük bir bölümü tespit edilebilen ve GRD'ne tarihlenebilen bu mekan, bir *Lavarrina*'ya ya da küçük bir hamamın alttan ısıtma sistemi ile ilgili olmalıdır.

2001 yılı kazı çalışmalarında ele geçen küçük eser buluntuları ve seramik parçaları da Roma ve Bizans dönemlerine aittir.

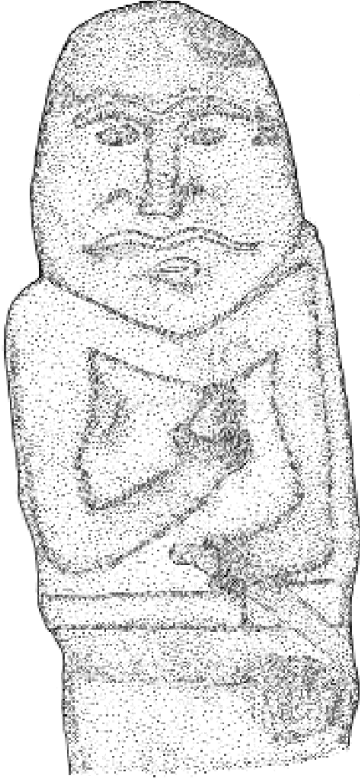
İlhan Temizsoy-İzzet Esen-Soner Ateşoğulları

Avrasya Arkeoloji Projesi: Kırgızistan'da Arkeolojik Yüze Araştırmaları

Avrasya Arkeoloji Projesi kapsamında 1997 yılından beri sürdürdüğümüz arkeolojik yüze araştırmalarının 2001 yılı programı, Kırgızistan'da gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar daha önceki yıllarda olduğu gibi, bu yıl da İstanbul Üniversitesi ile Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi tarafından ortaklaşa yürütülmüştür. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi ve Kırgızistan Bilimler Akademisi'ne bağlı arkeolog ve tarihçilerin rehberliğinde belirlenen bölgelerde arazi taraması yapılmış ve bu çalışmalar sonucunda saptanan kurgan, taş heykel ve balballar üzerinde ayrıntılı bir belgeleme çalışması yapılmıştır. Ayrıca Kırgızistan'ın hemen hemen her kasabasında bulunan arkeoloji ve etnografya müzelerinde, gerekli izinler alınarak, ilgili buluntular belgelenmiş, aynı zamanda müze araştırmacılarıyla da yakın bölgelerdeki eski eserler etüt edilmiştir.

2000 yılı Kırgızistan çalışmalarının değerlendirilmesi sonucunda, bu yıl üç ana bölgede çalışmalar sürdürülmüştür. Bişkek, Issık Göl ve Talas Bölgeleri.

Bişkek: Bişkek'te daha çok Kırgızistan Milli Müzesi'nin, kurgan buluntularının bulunduğu depolarında fotoğraf çekimi ve çizim yapılmıştır. Bunun yanında müze depolarında ve açık havada sergilenen taş heykel ve balballar üzerinde çeşitli incelemelerde bulunulmuş, çizim ve estampajları çıkarılmıştır. Issık Göl başta olmak üzere, ülkenin hemen her bölgesinden getirilmiş olan heykel ve balbalları burada görmek mümkündür. Bu balbal ve taş heykel grubu, farklı ikonografik özelliklerin ve yapısal değişikliklerin bir arada izlenebilmesi açısından önemlidir. Taş heykellerin belirgin özelliklerinden biri, sağ ellerinde bir kupa, sol ellerinde kama benzeri bir silah tutuyor olmalarıdır. Erkek figürleri çoğunlukla bıyıklı olarak tasvir edilmişlerdir. Vücut uzuvları arasında orantı pek göze çarpmaz. Kafa genellikle daha büyük yapılmış, eller ise gövdeye oranla daha küçüktür.

Bişkek merkezinde saptadığımız diğer bir taş heykel grubu ise Güzel Sanatlar Fakültesi bahçesinde yer alan 6 adet heykeldir. 1 m, 60 cm ve 70 cm yüksekliğinde olabilen bu heykeller ortak özellikler gösterirler. Hemen hemen hepsi sağ ellerinde kupa, sol ellerinde ise kama tutarlar. Uzunca burun yükselerek, kaş kısmı ile kesintisiz bir hatla birleşir ve kaş kısmı yarım daire bir yay çizer. Burun altında bazen burunla birleşik olan bıyık, ince ve uzundur ve yanak kısmına kadar uzanır, bazı örneklerde ise yukarı doğru kıvrılıp, incelerek bitmektedir.

Issık Göl Bölgesi: Kırgızistan'ın kuzeydoğusunda yer alan gölün kuzey kıyılarında Çolpan-Ata (Tüp Bölgesi), güneydoğu ucunda yer alan Karakol, güneyinde yer alan Barskon ve güneybatısında yer alan Koçkor bölgelerinde saha araştırmaları sürdürülmüştür. Ayrıca bu merkezlerde yer alan müzelerde, kurgan buluntularının fotoğraf çekimleri ve çizim yapılmıştır.

Çolpan-Ata bölgesinde, daha önceki yıllarda saptadığımız taş heykel ve balballar ile kurganların yayılım alanını saptamak için bölgenin kuzeyinde Tüp kasabası (reyonu) çevresinde çalışmalar devam etmiştir.

Tüp kasabası sınırları içerisinde, Furunze ve Akbulak mevki arasındaki bölgede yaklaşık 25-30 adet kurgan tespit edilmiştir. Bu alandaki kurganlar Issık Gölü'nün kuzey doğu uç noktasından başlayarak güneye doğru uzanır ve Alatau Dağları'nın güney eteklerine doğru uzanan bir alanda yayılım gösterirler. Çapları 20-50 m arasında, yükseklikleri ise 15-25 m arasında değişen kurganların büyük bölümünün kaçak kazılar sonucunda tahrip edildiği belirlenmiştir. Çolpan-Ata-Karakol

yolunun her iki yanına dağılmış bir biçimde bulunan kurganlardan, özellikle yolun kuzeyinde yer alanların, kuzey-güney ekseninde sıralandıkları saptanmıştır. İçlerinden en büyüğü, 80 m çapında ve 25 m yüksekliğindedir. Kurganın hemen kuzeyinde, tam plan vermeyen taş dizileri mevcuttur. Bu kurganın hemen kuzeyinde yer alan daha küçük boyutlu kurganın krepis taşları mevcuttur. Tarla arazisinde yer aldıkları için daha çok küçük boyutlu kurganlar tahrip olmuştur veya tamamen ortadan kalkmıştır.

Yine Tüp kasabasının yaklaşık 12 km kuzeydoğusunda yer alan İçgesu köyünün güneyinde 9 adet, köyün kuzeyinde ise 3 adet kurgan saptanmıştır. Gölün hemen kuzeyindeki kurganlara oranla daha küçük boyutlu olan bu kurganlar, 14-19-20-28 m çaplarında ve 2-3 m yüksekliğindedirler. Bu kurgan alanında bir hayli tahrip olmuş 1.5 m yüksekliğinde bir taş heykel saptanmıştır. İçgesu köyünün yaklaşık 2 km doğusunda Taldısu köyü yer alır. Bu iki köyü birleştiren stabilize yolun kuzey ve güneyinde kurgan toplulukları yer almaktadır. Kurganların büyük çoğunluğu bu stabilize yolun hemen kuzeyinden başlayarak kuzeyde yer alan Aladağ sıralarının güney eteklerine kadar yayılmışlardır. Bu alanda, 30'a yakın kurgan tespit edilmiştir.

Bunların yanı sıra Tüp kasabasının merkezinde 4 adet, İçgesu köyü sınırları içerisindeki kurganların yanı başında 1 adet, Taldısu köyü içinde ise 2' si kırık durumda 4 adet taş heykel saptanmıştır.

Gölün hemen doğu ucunda yer alan Karakol ilinin merkezinde ise 41 adet değişik boyutlarda heykel ve balbal tespit edilmiştir. Çevre bölgelerden toplanarak bir park içine dikilen heykeller, öncelikle göre daha küçük boyutludur (125-90-75 cm yüksekliğinde, 35-40-60 cm genişliğinde) ve bazılarının vücut hatları iki boyutlu - çizgisel olarak- taş üzerine kazınarak verilmiştir.

Gölün güney batısında yer alan Koçkor kasabası sınırları içinde bulunan Kumtepe köyünün kuzeybatısındaki bölgede, yaklaşık olarak 46 adet kurgan saptanmıştır. Bazıları arkeolojik kazılar sonucunda açılmış olan kurganlar, 23-34-48-60 m çaplarında büyük boyutludurlar. Yükseklikleri ise 8-12 m arasında değişmektedir. Bazı kurganların tek sıra halinde kuzey-güney yönlü ve aralarında 10-12 m kalacak şekilde dizilmiş olmaları ilginçtir. Kazılmış kurganlardan bir tanesinde ortaya çıkarılan taştan örülmüş mezar odası, gömü tekniği açısından önemlidir. 215 x 85 cm ölçülerindeki mezar odası, toprağa açılmış çukura, sal taşlarının örülmesi ile oluşturulmuştur. Gömü bölümü dikdörtgen planlıdır ve yaklaşık 85 cm derinliğindedir. Taş sandık mezar izlenimi veren bu bölümün üzeri ise iri sal taşı levhalar (105 x 50-153 x 53 cm ölçülerinde) ile kapatılmıştır.

Koçkor merkezinde yer alan müze önünde ise 6 adet, oldukça küçük boyutlu ve taş yüzeyinin düzeltilip, vücut hatlarının çizgisel olarak işlendiği taş heykel ve balballar saptanmıştır.

Talas Bölgesi: Kırgızistan'da ikinci ana çalışma alanı, ülkenin kuzeybatı uç noktasında yer alan ve Kırgızistan içinden ulaşımı oldukça zor, dağlık bir bölgede yer alan Talas Bölgesi'dir. Talas merkezinin yaklaşık 7 km kuzeydoğusunda, Kırgızistan'ın en büyük halk kahramanı olan ve adına yazılmış destanı ile efsaneleşen Manas'a atfedilen 13. yy'a ait bir türbe yer alır. Manas anıtı olarak adlandırılan bina aslında, Moğol soylularından biri olan Emir Abuka'nın kızı Kenizek Hatun için yapılmıştır. Bina, büyük boyutlu taş kapısı ile dikkati çeker. Köşelerinde herhangi bir işlevi olmayan yalancı sütunlar, ortasında ise sivri kemerli bir giriş evyanı yer alır.

Anıtın önünde bir sıra halinde dizilmiş olan altı adet balbal tespit edilmiştir. Oldukça küçük boyutlu (45-50-65 cm yüksekliğinde) olan balbalların, diğer bölgelerdeki örneklerle karşılaştırıldıklarında ikinci sınıf bir işçilik gösterdikleri görülür.

Oktay Belli

TİKA Moğolistandaki Türk Anıtları Projesi; Bilge Kağan Külliyesi Kazısı, 2001

T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın maddi desteği ve Moğolistan Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaklaşa Moğolistan'da Orhun Bölgesinde (Arhangai Aimag, Haşat ilçesi, Höşöö Saidam'da) yürüttüğü "Türk Dönemi Abidelerini Araştırma, Kazma ve Koruma Projesi" içerisinde bu yıl 20.06.2001-20.08.2001 tarihleri arasında Bilge Kağan Külliyesi ve çevresinde arkeolojik kazılar ve araştırmalar yapılmıştır.

Bu yılki çalışmalarda kazı, restorasyon, jeofizik, jeodezi, yüzey araştırması ekiplerinden oluşan Türkiye'den çeşitli üniversitelerden ve araştırma kurumlarından 26 kişilik bir heyet ve Moğollardan da 11 kişilik bir heyet katılmıştır. Türk tarafı koordinatörü A.Ü. Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sadettin Gömeç, Türk tarafı kazı başkanı Doç. Dr. Hasan Bahar, kazı bilim kurulunda Prof. Dr. Salih Çeçen, Doç. Dr. İlhami Durmuş, Dr. Güngör Karauğuz, Araş. Gör. Remzi Kuzuoğlu, Araş. Gör. Gürkan Gökçek ve Uzman Mutluhan Bozkurtlar görev almıştır.

Bu çalışmada Bilge Kağan'a ait külliye, doğu-batı yönünde 70 m uzunluğunda bir alan 5 x 10 m'lik açmalarla açılmıştır. Külliyenin en önemli unsurları olan kaplumbağa kaide, bark ve sunak bağlantılarını ortaya çıkarmaya yönelik bu açmalar sonucunda,

külliyenin merkezi kesiminin planı çıkarılmıştır. Sunak çevresinde yapılan çalışmalarda sunağın 2 m kuzeyinde Bilge Kağan'a ait olabilecek sembolik sanduka bir mezara ait tahrip edilmiş mezar ortaya çıkarılmıştır. Bu mezarla sunak arasındaki mekanda da 4000 civarında Bilge Kağan'a ait olduğunu düşündüğümüz içinde altın taç ve altın kemerin de yer aldığı kıymetli özel eşyalar bulunmuştur. Bu eserler Moğolistan Milli Müzesi'ne teslim edilmiş ve 2001 Ekim ayında da Moğolistan Kültür Mirası laboratuvarlarında değer tespit ve restorasyon işlemlerine başlanmıştır. Bu konudaki çalışmalar devam etmektedir.

Hasan Bahar

Moğolistan – Göktürk Anıtları Uygulama Projesi, 2001

Giriş: TİKA Başkanlığının Moğolistan Aydınlanma Bakanlığı işbirliği ile yürüttüğü "Moğolistan'daki Türk Anıtları Projesi" kapsamında yer alan Tonyukuk ile Orhun Anıtları ve Külliyesi'nde bulunan taş eserlerin koruma, onarım ve taşınmalarına yönelik çalışmalarımız 19 Haziran - 20 Ağustos 2001 tarihleri arasında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Sait Başaran başkanlığında Yard. Doç. Dr. Ahmet Güleç, Okutman Uzman Restoratör Yüksel Dede ve aynı bölüm öğrencisi Evren Belli'den oluşan Türk Ekibi ile Moğol yetkili bayan Javzan Samdan ve 3 Moğol öğrenci-işçi tarafından yapılmıştır.

a) Tonyukuk Külliyesindeki Çalışmalar: Tonyukuk Külliyesi koruma çiti içinde, tamamı granit olan ve adlandırılmaları daha önceki çalışma grubunca yapılmış bulunan T1 ve T2 yazıtları, TB1, TB2, TB3, TB4, TB5, TB6 ve TB7 balbalları, TL1, TL2, TL3, TL4, TL5 ve TL6 lahit parçaları, TLK1, TLK2, TLK3 ve TLK4 lahit köşe taşları ile bu anıt grubuna ait olduğu düşünülen ve dağınık halde bulunan çok sayıda küçük taş eserin çevre koşulları, insan ve hayvanlardan kaynaklanan problemleri tespit edilerek, temizlik uygulamaları ve müze-depoya taşıma işlemleri yapılmıştır. Ayrıca koruma çitinin kapısından başlayan, doğu yönüne uzanan çok sayıda balbaldan ilk üçünün temizlik, onarım ve ayağa kaldırma işlemleri de yapılmıştır.

b) Orhun Anıtları Çalışmaları: Orhun Vadisi'nde bulunan depo-müzeye geçen yıl taşınmış olan Bilge Kağan ve Kül Tigin külliyelerine ait taş eserlerde çalışmalarımız devam etmiştir. Genel olarak aşırı toz kaplanmış olan bu eserlerin malzemeleri, problemleri ve görmüş olduğu uygulamalar tespit edilerek, ilk aşamada temizlik çalışmaları yapılmıştır. Uygun kaidenin inşa edilmesi ve vincin temini ile yaklaşık

bir asırdır yatık halde ve parçalanmış olan Bilge Kağan Anıtı onarılarak ayağa kaldırılmıştır.

Bilge Kağan Külliyesi'nde yapılan kazı sırasında, 2. açmadan açığa çıkan koyun kemikleri ile 3. açmadan açığa çıkan at başı alt çene kemiği orijinal yerlerinden, poliüretan köpük içerisine gömülerek güvenli biçimde kaldırılmış, depoya taşınmış ve koruma uygulaması yapılmıştır.

Ayrıca, Bilge Kağan Külliyesi'nde yer alan kaplumbağa kaide, 2 koç heykel ve 1 balbal kafası ile Kül Tigin Külliyesi'nde yer alan kaplumbağa kaide, Anonim 1'den 4 adet, Anonim 2'den 1 adet, Anonim 3'ten 3 adet eser ile bu alanlar içerisinde bulunan ve eserlere ait olduğu düşünülen çok sayıda taş eser de depoya taşınarak, acil kaba koruma uygulaması yapılmış ve sonraki çalışma sezonlarında uygun koruma işlemi yapılmak üzere depolanmıştır.

Sait Başaran

Kısaltmalar Listesi

GAÇ	: Geç Antik Çağ
GR	: Geç Roma
RÇ/D	: Roma Çağı/ Dönemi
HÇ	: Hellenistik Çağ
EHÇ/D	: Erken Hellenistik Çağ/ Dönem
DÇ	: Demir Çağı
EDÇ	: Erken Demir Çağı
TÇ	: Tunç Çağı
OTÇ	: Orta Tunç Çağı
İTÇ	: İlk Tunç Çağı
GKÇ	: Geç Kalkolitik Çağ
SKÇ	: Son Kalkolitik Çağ
KÇ/D	: Kalkolitik Çağ/ Dönem
SN	: Son Neolitik
ND	: Neolitik Dönem
ENÇ	: Erken Neolitik Çağ
yy	: yüzyıl
pt	: pişmiş toprak

Birkaç Yüksek Lisans (YL) ve Doktora (DT) Tezleri

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Klasik Arkeolojisi

Baykan, D., "Assos Athena Tapınağı Heykeltraşlık Eserleri ve Bölgesel Mitolojiyle Bağlantıları", YL (Dan: E. T. Tulunay).

Bilici, H., "Anadolu'da Apollon Betimleri", YL (Dan: E. T. Tulunay).

Dural, M., "İlias Ana Temasının Yunan Sanatına Yansımaları", YL (Dan: İ. Delemen).

Kortanoğlu, R. E., "Phrygia Bölgesi Hellenistik Roma Dönemleri Kaya Mezarları", DT (Dan: H. Abbasoğlu).

Özdizbay, A., "Perge Batı Nekropolisi M2 Mezar Yapısı", YL (Dan: H. Abbasoğlu).

Özgen, M., "Herakleia Latmos Kenti Topoğrafyası", YL (Dan: H. Abbasoğlu).

Tolun, V., "Assos Pişmiş Toprak Figürinleri", DT (Dan: H. Abbasoğlu).

Türkmen, M., "Perge Aşağı Şehir Surlarında Roma Dönemi Uygulamalarına İlişkin Gözlemler", YL (Dan: H. Abbasoğlu).

Zeyrek, T. H., "Perge Konut Mimarisinin Anadolu Konut Mimarisi İçerisindeki Yeri", DT (Dan: H. Abbasoğlu).

Eskiçağ Tarihi

Avcı, C., "Yoncatepe Kazılarında Ortaya Çıkarılan Demir Silahlar", 2001, YL (Dan: O. Belli).

Karabacak, F., "Yoncatepe Kalesi ve Nekropolünde Ortaya Çıkarılan EDC Çanak Çömleği", 2001 YL (Dan: O. Belli).

Ulusoy, N., Y., "Anzaf Kalesi Demir Alet ve Silahları", 2001 YL (Dan: O. Belli).

Yılmaz, G., "Urartu Makyaj Takımları", YL (Dan: O. Belli).

Konyar, E., "Kuzeydoğu Anadolu EDC Kültürü", DT (Dan: O. Belli).

Pullu, S., "Tabal Ülkesi", DT (Dan: O. Belli).

Yılmaz, A., "Türk Dünyasında Balbalların Yayılımı", DT (Dan: O. Belli).

Hititoloji

Doğan-Alparslan, M., "II. Muvattalli ve Dönemi", DT (Dan: B. Dinçol).

Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi

Budak, M., "Köşkerbaba İTÇ Çanak Çömleği", YL (Dan: Ö. Bilgi).

Demirtaş, F., "Hitit Çanak Çömleğinin Biçimleri Bakımından Değerlendirilmesi", YL (Dan: G. Umurtak).

Ezer, S., "Gaziantep Bölgesi'nde Bulunmuş Çark Yapımı Bir Çanak Çömlek Grubu", YL (Dan: G. Umurtak).

Çavdar, Y., "M.Ö. 2. Binyılı Boğa Heykelleri ve Anadolu'daki Yeri", YL (Dan: Ö. Bilgi).

Kızıltan, Z., "Samsun Bölgesi İTÇ Çanak Çömleği", DT (Dan: Ö. Bilgi).

Salar, N., "İkiztepe İTÇ Mezarlığının Sosyal Antropolojik Açısından Değerlendirilmesi", DT (Dan: Ö. Bilgi).

Sandalcı, S., "İkiztepe İTÇ Çanak Çömleği", DT (Dan: Ö. Bilgi).

Seramik Komisyonu Çalışma Raporu

Enstitümüzün 2001 yılında yapılan Genel Kurulu'nda, Enstitüye bağlı bir "Seramik Komisyonu"nun kurulmasına karar verildi. Bu aşamadan sonra yaptığımız görüşmelerde bu komisyonun alt çalışma grupları halinde ve özellikle Anadolu'da başlangıcından itibaren çeşitli dönemlere ait yerli üretim olarak sınıflandırılabilen pişmiş toprak malzemenin değerlendirilmesinin yararlı olacağı sonucuna varıldı. Bu bağlamda, a)- Prehistorik ve Protohistorik dönemler, b)- Demir Çağı ve Klasik Çağlar olmak üzere iki ana çalışma grubunun ve bu dönemler içinde yer alan çeşitli yerli üretimler üzerinde çalışabilecek diğer alt çalışma gruplarının oluşturulması ve bu konuda meslektaşlarımızın fikirlerinin alınması aşamasına gelindi. Bu bakımdan Enstitü bülteninin bu sayısında, konu hakkında henüz bilgisi olmayan, ya da iletişim eksikleri yüzünden çalışmanın hangi aşamada olduğunu bilmeyen meslektaşlarımıza, yukarıda özetlediğimiz çerçevede olmak üzere bu alt çalışma gruplarında faaliyetlerimize katılmalarını beklediğimizi duyuruyoruz.

Diğer taraftan, yukarıda belirttiğimiz çerçevede, Anadolu'da yerli üretim Helenistik ve Roma Çağı Seramiği konusunda bir alt çalışma grubu oluşturduk. Bu grup ilk aşamada konuyla ilgili yerli ve yabancı literatürü tarayarak bir kaynakça (bibliyografya) çalışması yürütmektedir. Yayın taraması, yalnızca başlığında bu dönemlerin zikredildiği makale ve kitaplara yönelik olmayıp, içerisinde bu dönemlere ait malzemenin yayınlandığı, özellikle kazı raporlarının taranmasına ve tez çalışmalarına da yöneliktir. Ayrıca Türkiye müzelerindeki koleksiyonlar hakkında da bilgi toplanmaktadır. Bu konuda Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün yardımlarını ve katkılarını bekliyoruz. Söz konusu çalışmanın sonucunda, gerekli mali kaynak da sağlandığında, toplanmış olan kaynaklar yayınlanacaktır.

Helenistik ve Roma Çağı Seramiği çalışma grubunun diğer bir projesi de içerisinde kontekst buluntular ele geçen mezarlar ve özellikle tümülüslerin modern kronoloji ve araştırma ilkeleri ışığında yeniden değerlendirilmesidir. Bu bağlamda Eskişehir'deki Alpu Tümülüsü'nün buluntuları, konuyla ilgilenen meslektaşlarımız arasında paylaştırılmış, yayın hazırlıkları başlatılmıştır.

Son olarak, Çukurova Üniversitesi (Adana) Arkeometri Anabilim Dalı öğretim üyeleri ve kadrosuyla birlikte "Kilikya Bölgesi Yerli Seramiğinin Arkeometrik İncelemesi" konusunda bir projenin ön hazırlıkları başlatılmıştır.

Bilindiği gibi, pişmiş toprak kaplar, tarihleme, bunu üreten toplumun sosyal ve kültürel yapısını tanıma, ilişkilerini ortaya koyma gibi, Eskiçağ araştırmaları için elzem olan verilerin sağlanmasında tartışılmaz bir öneme sahiptir ve ne yazık ki, bu konudaki araştırmalar henüz istenen düzeyde ve modern tekniklerden tam olarak yararlanabilir durumda değildir. Bu geçmişliğimizin oluşturduğu bazı boşlukların, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün patronluğunda ve komisyonumuza katılabilecek meslektaşlarımızın katkılarıyla, kısa zamanda kapatılabileceğini umuyor ve desteklerinden dolayı Enstitümüz yönetimine ve Genel Kurulu'na ve seramik araştırmacı meslektaşlarımıza saygılarımızı sunuyoruz, 2002 yılında başarılar diliyoruz.

Levent Zoroğlu

Enstitü Kitaplığından Haberler

Bir yılı daha arkamızda bıraktık. Kitaplığımızın yeni 2002 yılı envanter defteri, ilk kayıtlarına kavuşuyor. Kitaplığımız açısından 2001 yılı ne kadar bereketli olduysa, bizler için de o kadar yorucu bir sene idi. Ama yalnız değildik hiçbir zaman, biliyoruz ki çok sayıda bilimci ve öğrenci, Türkiye'nin Ulusal Arkeoloji Enstitüsü'nün kütüphanesinin gelişmesini beklemektedir.

Geçen yıl, tüm kitaplar ve makalelerin envanteri bitirilmişti. Kitaplığımız haftada üç gün açık kalacak hale getirilmiş ve araştırmacıların kullanımına sunulmuştur. Kitap değiş-tokuşumuz (exchange) artarak devam etmiştir ve gün geçtikçe de artmaktadır. Bu konuda, yerli ve yabancı meslektaşlarımız bize çok yardımcı olmuşlardır.

Planlarımız doğrultusunda 2002 yılı kitaplığımız için bir 'Evrin Senesi' olacaktır: Tüm kitap ve makalelerin kütüphane kaydı bir veritabanı olarak bilgisayar ortamına verilecektir. Bu işlem bittiği zaman meslektaşlarımız ve öğrencilerimiz sadece kitaplıkta daha rahat çalışmakla kalmayacak, aynı zamanda verita-

banına internetten de ulaşabileceklerinden dolayı, dışardan aradıkları tüm yayınlarını çıkarıp, planlı bir şekilde kütüphane çalışmalarını yürütebileceklerdir. Böylece üç yıl önce başlattığımız kütüphane oluşturma çalışmalarımız sona erecek ve çağdaş bir Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Kütüphanesi kurulmuş olacaktır. Kitaplardan kütüphaneye olan evrimi, üç yıl boyunca sizinle paylaştık, gelecek sayımızda 'Enstitü Kütüphanesinden Haberler' köşemizde sizlerle kütüphanemizin 'Gelişme' evresini paylaşacağımızı umuyoruz.

Çalışmalarımız, her zaman olduğu gibi, meslektaşların ve kuruluşların yardımları ile yürütülmüştür. Bu nedenle, Prof. Dr. A. Dinçol, Prof. Dr. A. Çilingiroğlu, Prof. Dr. B. Dinçol, Prof. Dr. T. Efe, Prof. Dr. N. Tuna, Prof. Dr. G. Wilhelm, Prof. Dr. M. Korfmann, Prof. Dr. M. Salvini, Prof. Dr. O. Belli, Prof. Dr. Ö. Bilgi, Prof. Dr. S. Durugönül, Doç. Dr. V. Çelgin, Doç. Dr. B. Demiriş, Yard. Doç. Dr. H. Sağlamtemir, Dr. J. Marzahn, Jana Souckova-Siegelova, V. Donbaz, H. İnan, A. Boratav, M. Ateş, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Yapı Kredi Kültür Merkezi, Ege Yayınları, Sadberk Hanım Müzesi ve Homer Kitapevi'ne enstitümüze bağışladıkları yayınlardan dolayı çok teşekkür ediyoruz. Enstitümüz bu gibi bağışlar sayesinde, kısa zamanda ülkemizin önde gelen Eskiçağ Bilimleri Kütüphaneleri arasında yer alacaktır.

Yeni yılınızın da bol kitaplı geçmesi dileğiyle...

Enstitü Kitaplığına Yeni Gelen Yayınlar

Kitaplar:

- Akurgal, E., *Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander*, Berlin, 1961.
- Akurgal, E., *Eskiçağda Ege ve İzmir*, İzmir, 1993.
- Ateş, M., *Mitolojiler ve Semboller-Anatanrıça ve Doğurganlık Sembolleri*, İstanbul, 2001.
- Ateş, M., *Mythology and Symbols-Symbols of Goddess and Fertility II*, İstanbul, 2000.
- Ayverdi, E.H., *Fatih Devri Mimarisi*, İstanbul, 1953.
- Bahrami, M., *Gurgan Faiences*, Kairo, 1949.
- Bakırer, Ö., *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrablari*, Ankara, 1976.

- Basedow, M.A., *Beşik-Tepe- Das Spaetbronzezeitliche Graeberfeld*, Mainz, 2000.
- Baydur, N - N. Seçkin, *Tarsus Donuktaş Kazı Raporu*, İstanbul, 2001.
- Belli, O - V. Bahşaliyev, *Nahçıvan Bölgesi'nde Orta ve Son Tunç Çağı Boya Bezemeli Çanak Çömlek Kültürü*, İstanbul, 2001.
- Berbe, H., *Kaiser Augustus*, Leipzig, 1938.
- Bilgi, Ö., *Protohistorik Çağ'da Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri/Protohistoric Age Metallurgists of the Central Black Sea Region*, İstanbul, 2001.
- Binyon, L - J.V.S. Wilkinson; Gray, B., *Persian Miniature Painting*, London, 1933.
- Brommer, F., *Herakles II- Die Unkanonischen Taten des Helden*, Darmstadt, 1984.
- Özgüven, B., *Osmanlı Macaristanı'nda Kentler, Kaleler*, İstanbul, 2001.
- Canpolat, F. (Ed.), *Boğazköy'den Karatepe'ye- Hititbilim ve Hitit Dünyasının Keşfi*, İstanbul, 2001.
- Çay, A., *Anadolu'da Türk Damgası*, Ankara, 1982.
- Çulpan, C., *Türk Taş Köprüleri*, Ankara, 1975.
- Der Grosse Duden, *Stilwörterbuch*, Leipzig, 1938.
- Deutsches Archaeologisches Institut (Ed.), *Archaeologische Entdeckungen I ve II*, Mainz, 2001.
- Donbaz, V - S. Parpola, *Neo-Assyrian Legal Texts in Istanbul*, Saarbrücken, 2001.
- Efe, T., *Orman Fidanlığı*, İstanbul, 2001.
- Erginer, G., *Kurban*, İstanbul, 1997.
- Erzen, A., *İlkçağ Tarihinde Trakya*, İstanbul, 1994.
- Fischer-Graf, U., *Spiegelwerkstaetten in Vulci*, Berlin, 1980.
- Gibbon, E., *Roma İmparatorluğu'nun Geriliş ve Çöküş Tarihi IV- Bizans*, İstanbul, 1994.
- Grosser Historischer Weltatlas I (2 cilt), München, 1954.
- Hauptmann, H., *The Indus, Cradle and Crossroads of Civilizations/Pakistan-German Archaeological Research*, Islamabad, 1997.
- Hayat, *Türkiye Ansiklopedisi*.
- Homer, *Ilias*, Stuttgart, 1979.

- Homer, *Odyssee*, Leipzig, 1938.
- Homer, *Odyssee*, Stuttgart, 1979.
- Horaz, *Die Gedichte des Horaz*, München, 1937.
- Hunger, H., *Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*, Wien, 1959.
- Hürlimann, M., *Der Erdkreis*, Berlin/Zürich, 1935.
- Jobst, W., *Römische Mosaiken aus Ephesos I. Die Hanghaeuser des Embolos* (Forschungen in Ephesos VIII/2), Wien 1977.
- Kırmıtayf, S., *Converted Byzantine Churches in Istanbul*, İstanbul, 2001.
- Kitto, H.D.F., *The Greeks*, Harmondsworth, 1972.
- Kleist, H. von (çev.A. Cemal), *Amphitryom*, İstanbul, 1995.
- Kollektif, *Aspendos und Perge*, Antalya.
- Kollektif, *Bursa*, İstanbul, 1948.
- Kollektif, *Dtv Reise Textbuch Istanbul*, München, 1987.
- Kollektif, *Troia-Traum und Wirklichkeit* (+ kitapta yer alan metinlerin türkçe çevirileri içeren cilt), Stuttgart, 2001.
- Kornemann, E., *Römische Geschichte. Die Kaiserzeit*, Stuttgart, 1939.
- Kornemann, E., *Römische Geschichte. Die Zeit der Republick*, Stuttgart, 1938.
- Königs, W., *Türkei*, München 1988.
- Krais, U., *Kleine Geschichten aus dem alten Rom*, Stuttgart, 1940.
- Krais, U., *Kleine Geschichten aus Hellas*, Stuttgart, 1939.
- Lamer, H., *Wörterbuch der Antike*, Leipzig, 1933.
- Larouse *Encyclopedia of Ancient & Medieval History*, London, 1967.
- Larouse Encyclopedia of Byzantine and Medieval Art*, Middlesex, 1963.
- Larouse Encyclopedia of Modern History From 1500 to the Present Day*, Sussex, 1968.
- Larouse Encyclopedia of Prehistoric & Ancient Art*, Prague, 1967.
- Latacz, J., *Homeros: Batının İlk Ozanı*, (Çev. D. Ç. Sazcı), İstanbul, 2001.
- Lloyd, S - D.St. Rice, *Alanya*, Ankara, 1989.
- Mathias, T., *Das neue deutsche Wörterbuch*, Leipzig, 1930.
- Menge, H., *Langenscheidts Taschenwörterbuch. Deutsch-Griechisch*, Berlin, 1911.
- Menge, H., *Langenscheidts Taschenwörterbuch. Deutsch-Lateinisch*, Berlin, 1964.
- Menge-H., *Griechisch-Deutsches Wörterbuch*, Berlin, 1913.
- Menzel, Th., *Ğıhannüma- Die altosmanische Chronik des Mevlana Mehemed Neschri I-II*, Leipzig, 1951.
- Mommsen Th., *Das Römische Imperium der Caesaren*, Berlin, 1941.
- Müller-Wiener, W., *İstanbul'un Tarihsel Topoğrafyası*, İstanbul, 2001.
- Natur und Mesch I- Weltraum und Erde*, Berlin, Leipzig, 1926.
- Natur und Mesch II-Das Leben und seine Entwicklung*, Berlin, Leipzig, 1926.
- Natur und Mesch III-Der Mensch und seine Entwicklung*, Berlin, Leipzig, 1926.
- New Larouse Encyclopedia of Mythology*, London, 1968.
- Onurkan, S., *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri*, Ankara, 1988.
- Ovidius Naso (çev. Ç. Dürüşken), *Karadeniz'den Mektuplar*, İstanbul, 1999.
- Ovidius, *Liebeskunst*, München, 1940.
- Owen, D.I - G. Wilhelm, *Nuzi at Seventy-Five* (Studies on the Civilization and Culture of Nuzi and the Hurrians 10), Maryland, 1999.
- Österreichisches Archaeologisches Institut, *Das Mausoleum von Belevi* (Forschungen in Ephesos VI), Wien, 1979.
- Österreichisches Archaeologisches Institut, *Die Johanneskirche* (Forschungen in Ephesos IV/3), Wien, 1951.
- Peschlow-Bindokat, A., *Der Latmos- Eine unbekannte Gebirgslandschaft an der türkischen Westküste*, Mainz, 1996.
- Plato, *Die Verteidigung des Sokrates-Kriton*, Leipzig.
- Platon, *Hauptwerke*, Leipzig, 1934.

- Rıfat, S., *Herakleitos-Bir Kapalı Söz Ustasıyla Buluşma Denemesi*, İstanbul, 1998.
- Rostovzeff, M., *Geschichte der alten Welt. Der Orient und Griechenland*, Leipzig, 1941.
- Rostovzeff, M., *Geschichte der alten Welt. Rom*, Leipzig, 1942.
- Rumpf, A., *Yunan ve Roma Sanatı*, İstanbul, 1961.
- Saltuk, S., *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul, 1993.
- Schwab, G., *Sagen des klassischen Altertums*, Leipzig.
- Seneca (çev. B. Demiriş), *Ruh Dinginliği Üzerine*, İstanbul, 1999.
- Simon, E., *Melager und Atalante*, Bern, 1970.
- Strocka, V.M., *Die Wandmalerei der Hanghaeuser in Ephesos* (Forschungen in Ephesos VIII/1), Wien, 1977.
- Sueton, *Caesarenleben*, Leipzig, 1936.
- Şahin, N., *Zeus'un Anadolu Kültürleri*, İstanbul, 2001.
- Umar, B., *Türkiye'deki Tarihsel Anıtlar*, İstanbul, 1995.
- Üstüner, A.C., *Antik Yunan Keramik Sanatı*, İstanbul, 1999.
- Vatin, N - St. Yerasimos, *Les Cimetieres Dans La Ville - Statut, Choix et Organisation des Lieux d'Inhumation dans Istanbul Intra Muros* (Varia Turcica XXXV), İstanbul, 2001.
- Vorderasiatisches Museum Berlin (Ed.), *Geschichte und Geschichten zum hundertjaerigen Bestehen*, 2000.
- Wilhelm, G. (Ed.), *Zwischen Tigris und Nil- 100 Jahre Ausgrabungen der Deutschen Orient Gesellschaft in Vorderasien und Aegypten*, Mainz, 1998.
- Yalouris, N., *Pegasus. Ein Mythos in der Kunst*, Mainz, 1987.
- Zimmer, G., *Neues zur griechischen Bewaffnung* (Eichstaetter Antrittsvorlesungen 8), Eichstaett, 2001.
- Zoroğlu, L., *Kelenderis I-Kaynakları, Kalıntıları, Buluntuları*, Ankara, 1994.
- Zoroğlu, L., *Tarsus-Tarihi ve Tarihsel Anıtları*, Ankara, 1995.

Sürelî Yayınlar:

Antike Welt 6, 2000.

Studia Troica 10, 2000.

Arkeoloji ve Sanat Dergisi 100, 101/102, 103/104.

Studi Micenei ed Egeo-Anatolici 39/1 (1997) - 43/1 (2001).

Chiron-Mitteilungen der Kommission für alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts 27 (1997) – 29 (1999).

Olba 3 (2000)- 4 (2001).

Sanat Dünyamız 69-70, 20012 (Bizans Özel Sayısı).

Sanat Dünyamız 80, 2000 (Arkeoloji: Dipten Gelen Sanat adlı sayısı).

Sanat Tarihi Defterleri 1 (1996); 2 (1998); 3 (1999); 5 (2001)

Tepekule Tarih Yerel Tarih Araştırmaları Dergisi 2, 2000.

Cogito, 17, 1999 (Bizans adlı sayısı).

Palmet I (1997)-II (1998)- III (2000).

Metin Alparslan

Enstitü'den

Hüseyin İnan, Annesi Prof. Dr. Jale İnan'a Ait Bir Grup Kitabı Enstitümüze Bağışladı !

Sayın Hüseyin İnan, annesi merhum hocamız Prof. Dr. Jale İnan'a ait, çoğunlukla Klasik Arkeoloji konulu 60 adet kitabı Enstitümüze bağışlamıştır. Hassasiyetinden

dolayı kendisine bir kez daha teşekkür ediyor, Türk arkeolojisinin temel taşlarından olan Jale Hocamızı bu vesileyle tekrar saygıyla anıyoruz.

Sponsorlarımız ve Enstitüye Kazandırdıkları

Akın Eraydın: Perde kumaşları.

Aytekin Özalp: Termosifon.

B. Bermek: Aracılığıyla TEKNOSAN'dan faks.

Belkıs Dinçol: Maddi yardım.

Borusan: Binanın ısıcam pencereleri ve nakit olarak Enstitünün yıllık giderleri.

Bülent Akbaş: Bültenin (11-12. sayı) basım giderleri.

Cartoon Hotel: Enstitü konferansları için yer.

Cengiz Üstünel: Maddi yardım.

Cevat Tahmaz: Eşyaların nakli için kamyonet tahsisi.

Çelik Gülersoy: Aracılığıyla Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'ndan çatı onarımı için malzeme, perde, ayna, koltuk takımları ve gravürler.

Eser Abbasoğlu: Maddi yardım.

Garanti Leasing: Enstitü kütüphanesinin aylık giderleri için maddi destek.

Gökalp Özkan: Sıhhi tesisat ve fayanslar.

Haluk Abbasoğlu: Telsiz telefon.

Harun Yılmaz: Kendisi ve aracılığıyla EGE BANK, çok sayıda dolap, masa, koltuk, bilgisayar ve scanner.

Hilton Otel: Prof. Dr. Filiz Meriçli aracılığıyla Hilton Otelinden iki adet misafir yatağı.

İffet Ok: Ahşap lambiri.

İlhami Kuru: Aracılığıyla Kuruoğlu Tekstil'den yer döşemeleri.

Murat Öztürk: Aracılığıyla Çelebi Holding'den maddi destek.

Pekerler İnşaat San. Ltd. Şti.'nden Recai Peker: Restorasyon ve bazı inşaat malzemesinin temini.

Ramazan Gürdal: Aracılığıyla Koza Davetiye ve Tebrik'ten tüm enstitü davetiyelerinin basımı.

Sami Buhari: Maddi yardım.

Semih Yılmaztürk: Slayt perdesi, telefon ve sehpa.

Şeref Şenok: Aracılığıyla İZOSAN A.Ş.'den binanın iç ve dış boyası.

Taylan Sabuncu: Buzdolabı ve telsiz telefon.

Turan İtil: Maddi yardım.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık: Enstitü bülteninin 13. sayısının basımı.

Binamızın yangın sigortası, Garanti Bankası Nişantaşı Şubesi ve Bartu Özalp tarafından yaptırılmıştır.

Enstitü Yayınları

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 1997, Sponsor: Erol Makzume.

Çete, İ., *Geçmişe Yolculuk Bir Gezi Rehberi*, Journey into the Past: A Short Guide, İstanbul 1996.

Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul 2000², Sponsor: MESA Madeni Eşya San. A. Ş.

Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul 2001, Sponsor: Eurest Sofra Yemek Üretim ve Hizmet A.Ş.

Demiriş, B., *Eskiçağda Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul 1998², Sponsor: Srikss.

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul 1999, (Bilimsel Toplantılar Serisi: I), Sponsor: Harun Yılmaz.

Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul 1999, Sponsor: Mehmet Akgül, Tepum A. Ş.

Dürüşken, Ç., *Eskiçağda Spor*, İstanbul 1995, Sponsor: Efes Pilsen.

Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağda Dokuma*, İstanbul 1997, Sponsor: Penelope Dokuma San. ve Tic. Ltd. Şti.

Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul 2000³.

Köroğlu, K. (Ed.), *5. Yılında Yumuktepe; The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul 1998, (Kazı Monografisi: I).

Savaş, Ö. S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları, Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul 1998, (Bilimsel Seri I).

Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağda Tıp*, İstanbul 1996, Sponsor: Mustafa Nevzat İlaç San. A. Ş.

Tekin, O., *Eskiçağda Para, Antik Nüvizmatığe Giriş*, İstanbul 1998³.

Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağda İstanbul (Byzantion)*, İstanbul 2001².